

Návrh číslicových systémů (INC)

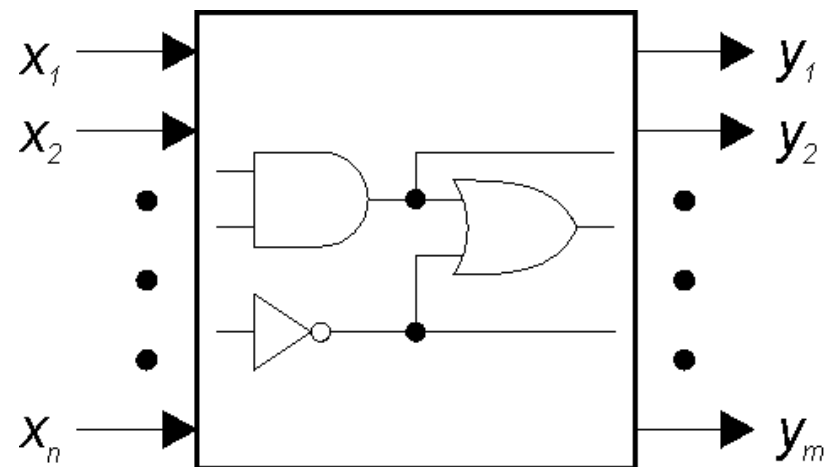
Otto Fučík

Vysoké učení technické v Brně
Fakulta informačních technologií
Božetěchova 2, 612 66 Brno

Kombinační logické obvody

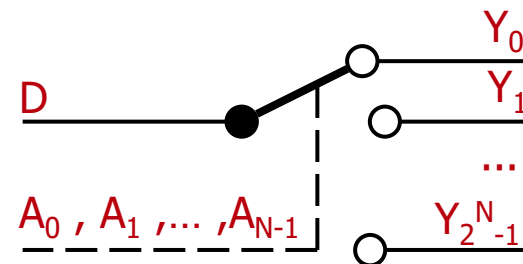
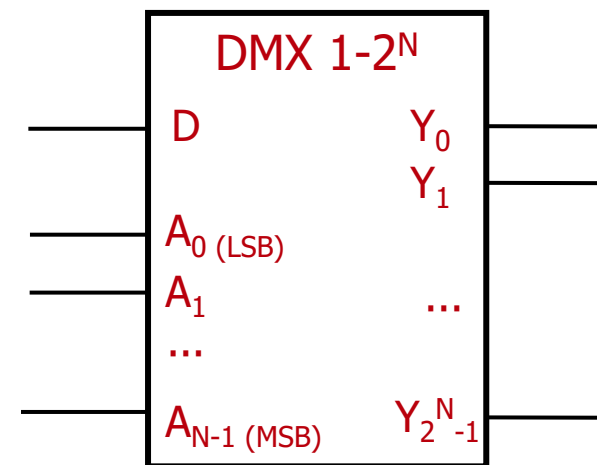
- Hierarchicky uspořádaný obvod, ve kterém jednotlivé komponenty zpracovávají a mezi sebou komunikují informaci reprezentovanou v binární podobě (log. úrovně)
 - Každá komponenta má kombinační chování
 - Vstup každé komponenty je připojen pouze k jednomu výstupu předchozí komponenty nebo zdroji log. „0“ či „1“
 - Výstupy nelze spojovat
 - Pozn.: Pouze v případě tzv. montážní logiky se spojením výstupů hradel (např. s tzv. otevřeným kolektorem) realizují log. funkce - viz dále
- Struktura neobsahuje cykly (zpětné vazby)
- Funkční a časové chování lze odvodit z funkčního a časového chování jednotlivých komponent

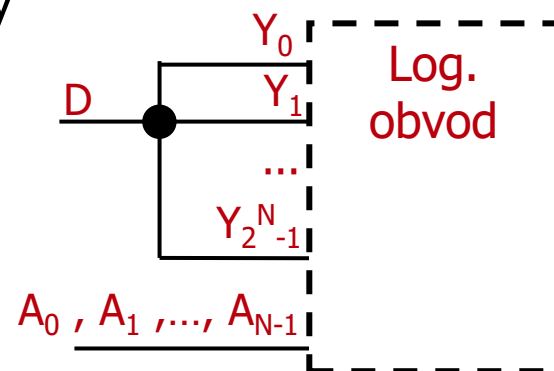
- Z praktického hlediska je účelné vytvářet funkční moduly, které
 - Jsou sestaveny z jednodušších komponent (log. členů, jednodušších modulů)
 - Vykonávají specifickou (často používanou) funkci
 - Slouží jako stavební bloky složitějších log. obvodů
 - Jsou ekonomické - vyrábí se ve velkých sériích
- Příklad
 - Demultiplexor
 - Dekodér
 - Multiplexor
 - Kodér
 - Sčítačka
 - Posouvač
 - Násobička atd.

- Charakteristika

- Demultiplexor je kombinační log. síť s jedním datovým vstupem D , N adresovými vstupy $A_0..A_{N-1}$ a 2^N výstupy $Y_0..Y_{2^N-1}$
- Přenáší logickou hodnotu z datového vstupu D na jeden z 2^N výstupů, přičemž ostatní výstupy mají neaktivní log. úroveň
- Výstup je určen binární hodnotou adresovacích vstupů
- Funguje jako přepínač jednoho vstupu na 2^N výstupů
- Značí se DMX 1- 2^N
- Platí $Y_i = D \cdot m_i$, kde
 - Y_i ...výstup i
 - D ...datový vstup
 - m_i ...minterm i určený adresou A

- Pokud se na datový vstup D převede konstanta 0 nebo 1, dostáváme tzv. dekodér s výstupy aktivními v log. 0, resp. v log. 1, viz dále
- Funkci DMX lze v některých případech nahradit propojením datového vstupu D se všemi výstupy
 - Logické obvody, které jsou připojeny na výstup demultiplexoru, nejsou „aktivovány“ signály Y_0, \dots, Y_{2^N-1} , ale čtou si příslušnou log. hodnotu signálu $D=Y_0, \dots, Y_{2^N-1}$ na základě adresy A_0, \dots, A_{N-1}
 - Demultiplexor tedy nepřenáší hodnotu datového vstupu na výstup, ale tato hodnota je přivedena na vstupy všech následujících obvodů, které si ji čtou na základě adresy samy

- Příklad implementace
 - Pravdivostní tabulka
 - Výraz
 - Logické značky
 - Logické schéma

Vstupy			Výstupy			
D	A ₁	A ₀	Y ₃	Y ₂	Y ₁	Y ₀
0	0	0	0	0	0	0
0	0	1	0	0	0	0
0	1	0	0	0	0	0
0	1	1	0	0	0	0
1	0	0	0	0	0	1
1	0	1	0	0	1	0
1	1	0	0	1	0	0
1	1	1	1	0	0	0

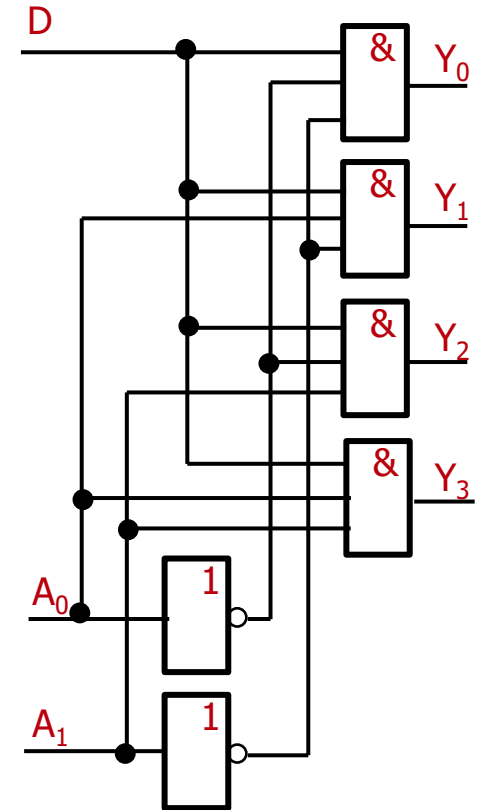
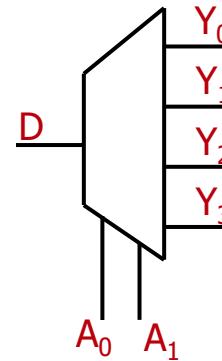
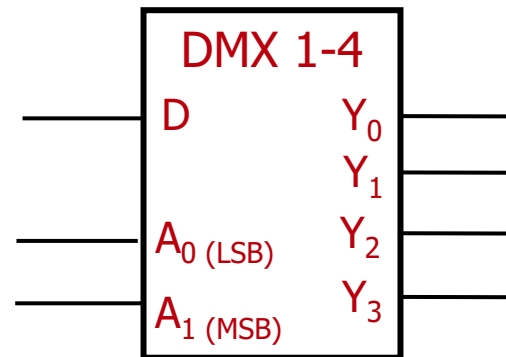
$$Y_i = D \cdot m_i$$

$$Y_0 = D \cdot \bar{A}_1 \cdot \bar{A}_0 = D \cdot m_0$$

$$Y_1 = D \cdot \bar{A}_1 \cdot A_0 = D \cdot m_1$$

$$Y_2 = D \cdot A_1 \cdot \bar{A}_0 = D \cdot m_2$$

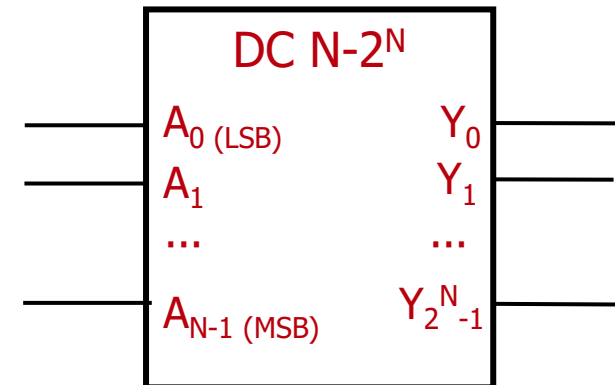
$$Y_3 = D \cdot A_1 \cdot A_0 = D \cdot m_3$$

- Charakteristika
 - Pokud na datový vstup D demultiplexoru přivedeme hodnotu log. 1, dostáváme dekodér s výstupy aktivními v log. 1
 - Dekodér je kombinační log. síť s N adresovými vstupy a 2^N výstupy
 - Převádí binární kód (N bitů) na kód 1 z $M=2^N$
 - Nazýváme též N-bitový dekodér
 - Binární kód na vstupu určuje, který výstup bude platný (vždy jen jeden)
 - Některé výstupy mohou být nevyužity – např. BCD dekodér, viz dále
 - Značí se DC N- 2^N (též DC 1- 2^N)

$$Y_i = m_i$$

- Použití
 - Adresový dekodér (paměti)
 - Generování log. funkcí
 - Dekodér pro displeje atd.

- Příklad implementace pomocí demultiplexoru 1-4

- Pozn.: $m_i = \text{minterm } i$

$$Y_i = m_i$$

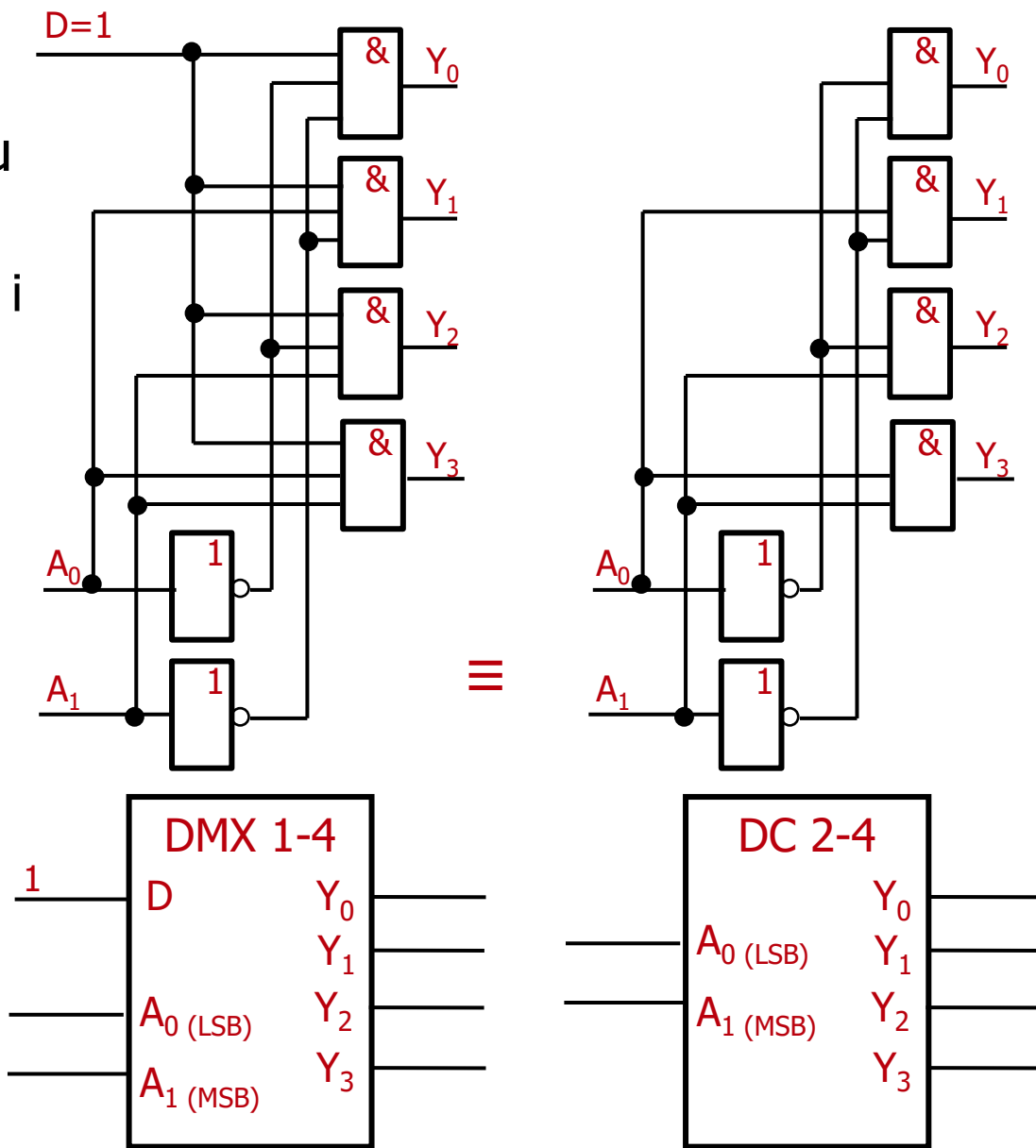
$$Y_0 = \bar{A}_1 \cdot \bar{A}_0 = m_0$$

$$Y_1 = \bar{A}_1 \cdot A_0 = m_1$$

$$Y_2 = A_1 \cdot \bar{A}_0 = m_2$$

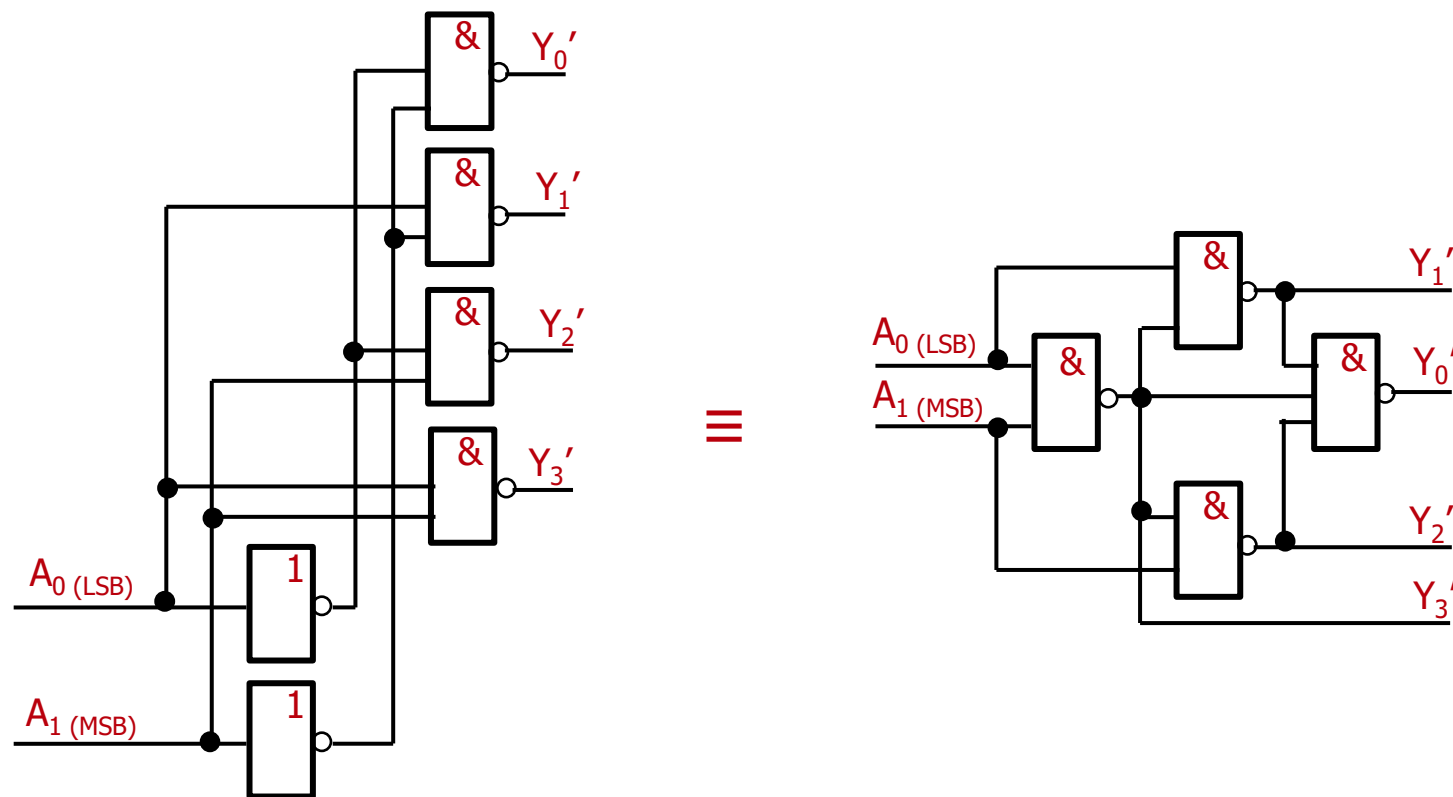
$$Y_3 = A_1 \cdot A_0 = m_3$$

Vstupy		Výstupy			
A_1	A_0	Y_3	Y_2	Y_1	Y_0
0	0	0	0	0	1
0	1	0	0	1	0
1	0	0	1	0	0
1	1	1	0	0	0

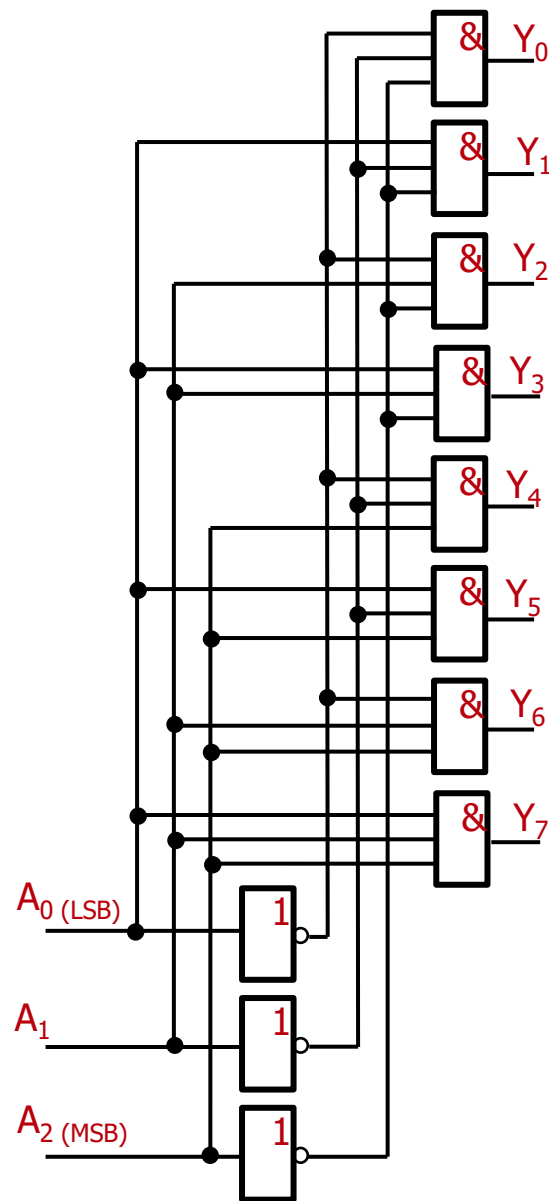

- Příklady realizace

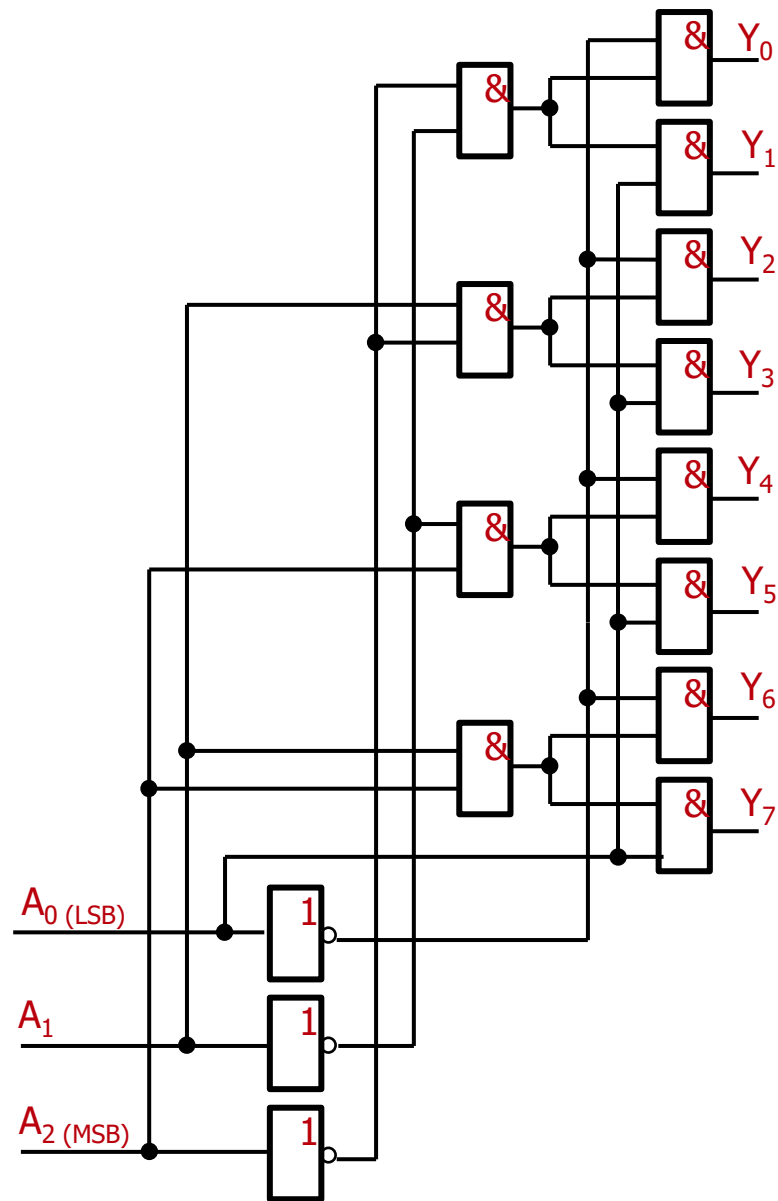
- S výstupy aktivními v nule (použité členy INV, NAND)
- Alternativní řešení s výstupy aktivními v nule (pouze členy NAND)

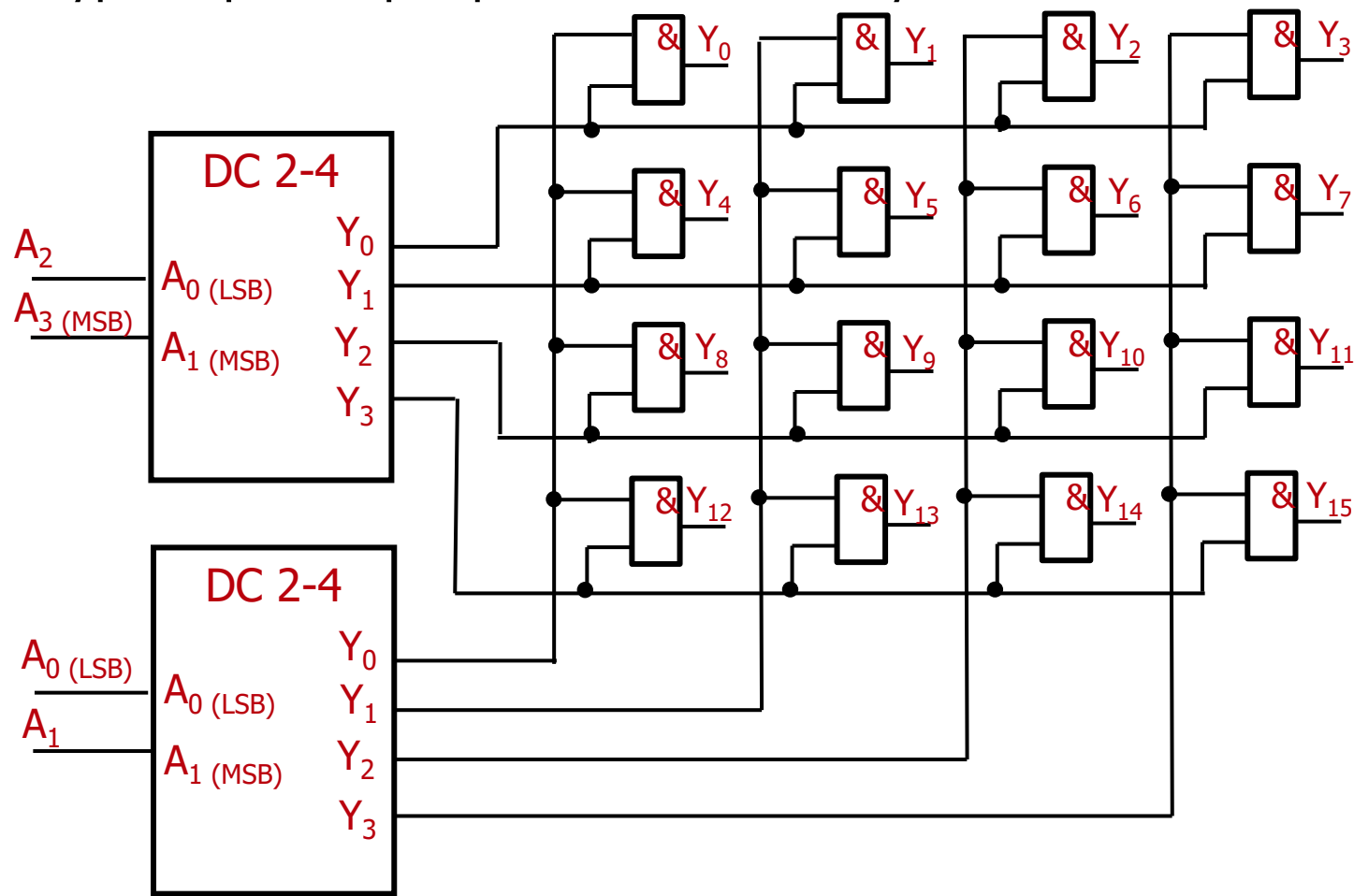
- Paralelní struktura
 - Pro každý výstup je třeba realizovat jeden minterm - log. člen AND s N vstupy, kde N je rovno počtu vstupů
 - V praxi jsou však počty vstupů log. členů AND limitovány technologickými možnostmi - nutno použít stromovou či maticovou strukturu

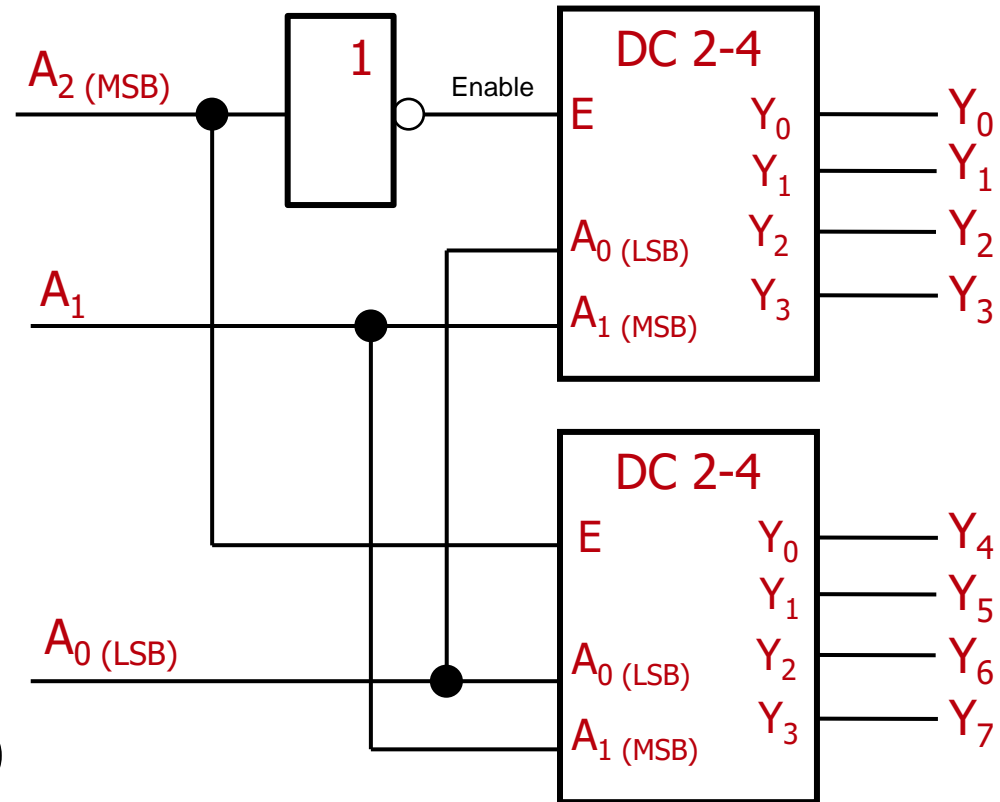
- Stromová struktura
 - Lze použít hradla AND s méně vstupy, než je počet vstupních proměnných
 - Větší zpoždění než paralelní struktura

- Maticová struktura
 - Vhodné pro velký počet výstupů
 - Typické použití pro paměťové dekodéry

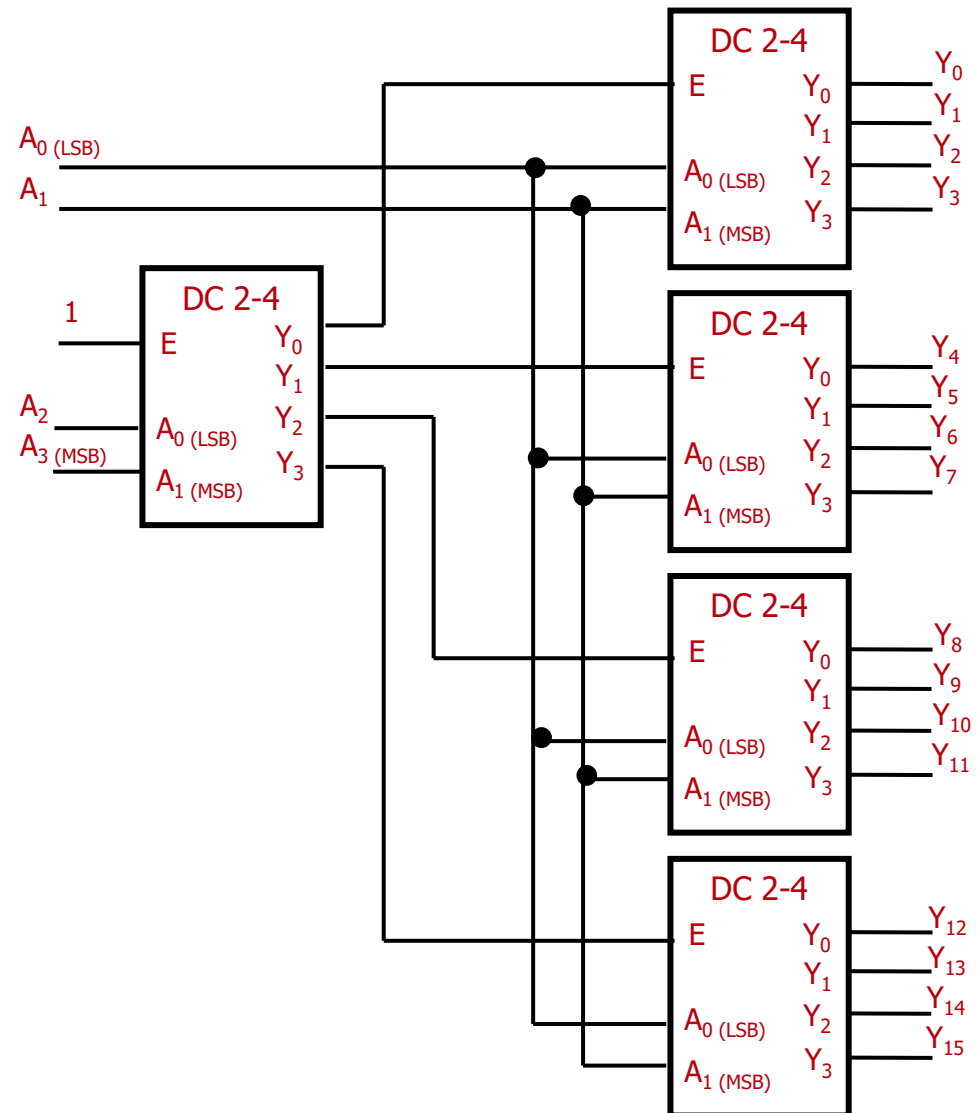

- Dekodér s povolovacím (datovým) vstupem (= demultiplexor)
 - Lze využít k budování rozsáhlejších dekodérů z jednodušších
- Ukázka postupu při návrhu zdola-nahoru
 - Z jednodušších komponent se staví složitější
- Příklad
 - Dekodér 3-8 (1 z 8) ze dvou dekodérů 2-4 (1 ze 4)

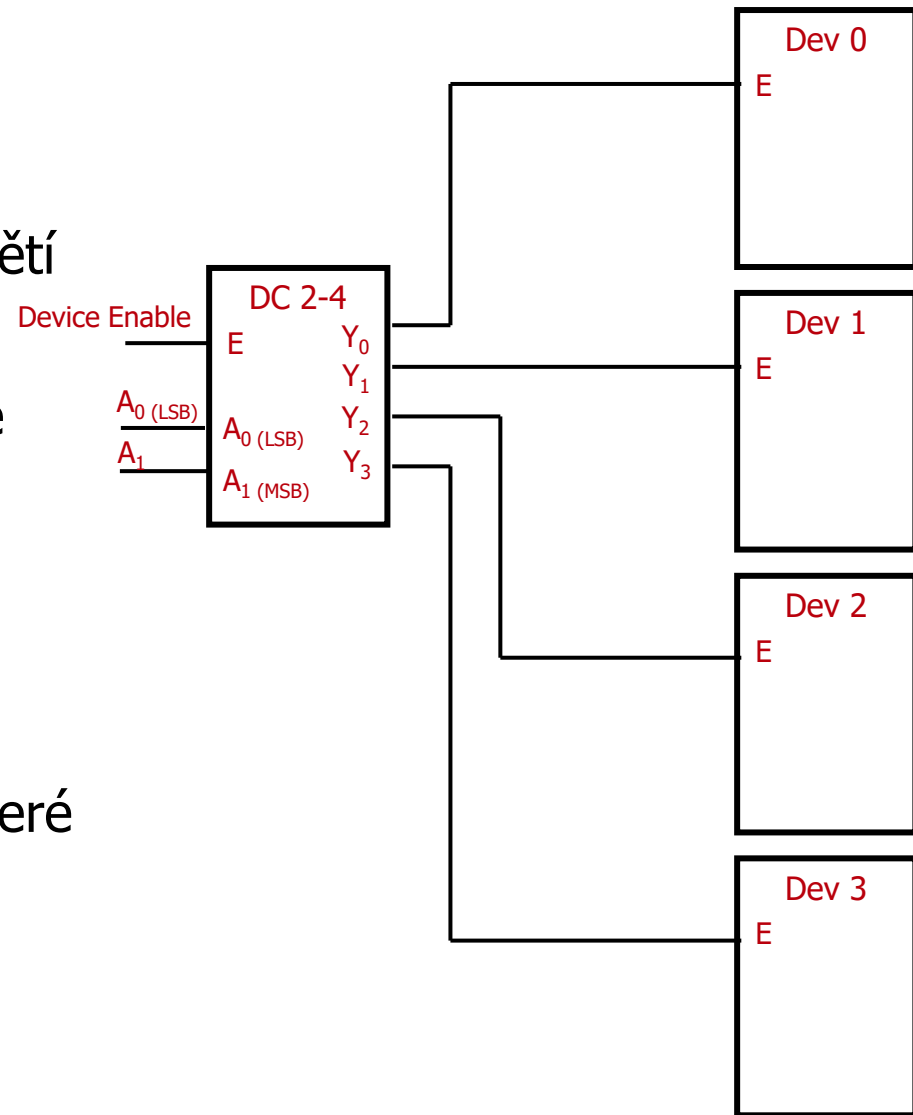

- Příklad

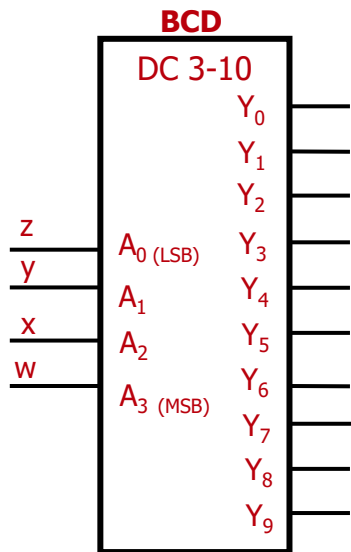
- Dekodér 4-16 (1 ze 16) ze čtyř dekodérů 2-4 (1 ze 4)

- Adresový dekodér
 - N-bitová adresa je dekódována pro výběr jednoho z 2^n vstupně-výstupních zařízení či pamětí
- Příklad
 - 4bitový dekodér umožňuje vybrat jedno ze 4 zařízení připojených např. v adresovém prostoru procesoru
 - Signál „Device Enable“ povoluje výběr zařízení, které je určeno adresou A_1A_0

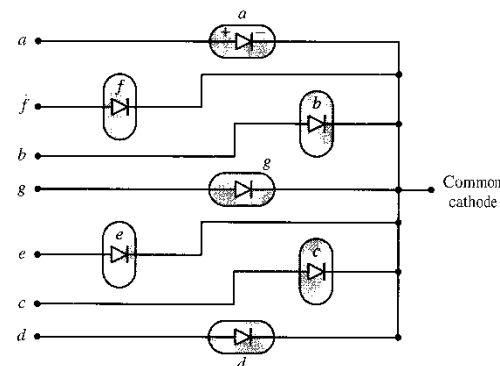
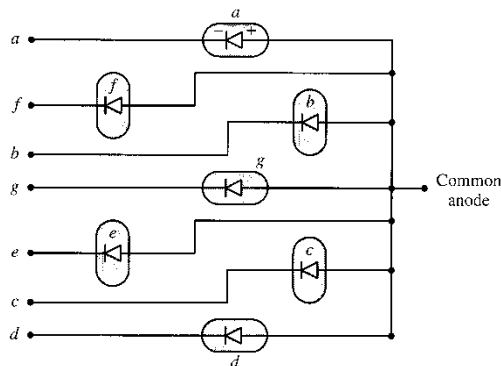

- Dekóduje kód BCD (prvních deset binárních čísel) na kód „1 z 10“ (vždy pouze jeden z deseti výstupů je aktivní)

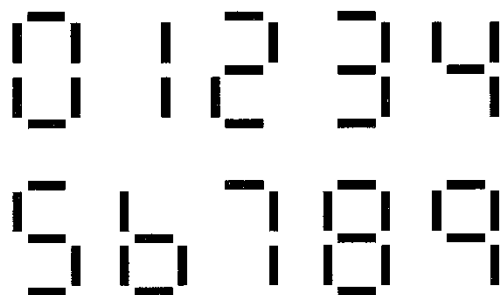
#	A ₃	A ₂	A ₁	A ₀	Y ₉	Y ₈	Y ₇	Y ₆	Y ₅	Y ₄	Y ₃	Y ₂	Y ₁	Y ₀
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
2	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
3	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
4	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
5	0	1	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
6	0	1	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
7	0	1	1	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
8	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
9	1	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
10	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
11	1	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
12	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
13	1	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
14	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
15	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

- Sedmisegmentový displej LED
 - Se společnou anodou (dekodér s výstupy aktivními v nule)
 - Se společnou katodou (dekodér s výstupy aktivními v jedničce)

- Pravdivostní tabulka
 - Výstupy aktivní v jedničce

Číslo #	BCD kód				Segmenty displeje						
	A ₃	A ₂	A ₁	A ₀	a	b	c	d	e	f	g
0	0	0	0	0	1	1	1	1	1	1	0
1	0	0	0	1	0	1	1	0	0	0	0
2	0	0	1	0	1	1	0	1	1	0	1
3	0	0	1	1	1	1	1	1	0	0	1
4	0	1	0	0	0	1	1	0	0	1	1
5	0	1	0	1	1	0	1	1	0	1	1
6	0	1	1	0	0	0	1	1	1	1	1
7	0	1	1	1	1	1	1	0	0	0	0
8	1	0	0	0	1	1	1	1	1	1	1
9	1	0	0	1	1	1	1	0	0	1	1

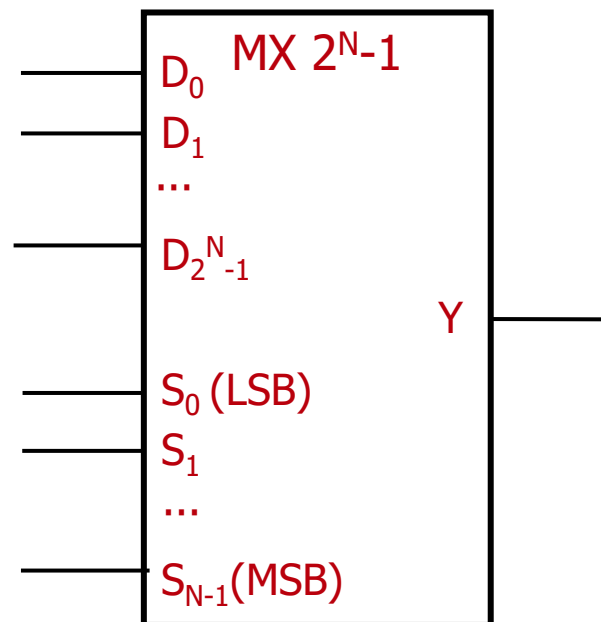
- Charakteristika

- Kombinační log. síť, která přepíná log. úroveň z více vstupů na jeden výstup
- Značí se MX či MUX
- Pomocí binární kombinace na řídicím vstupu S se vybere log. úroveň z příslušného vstupu D_i a kopíruje se (generuje se shodná log. úroveň) na výstup Y
- Může přepínat i více bitů naráz

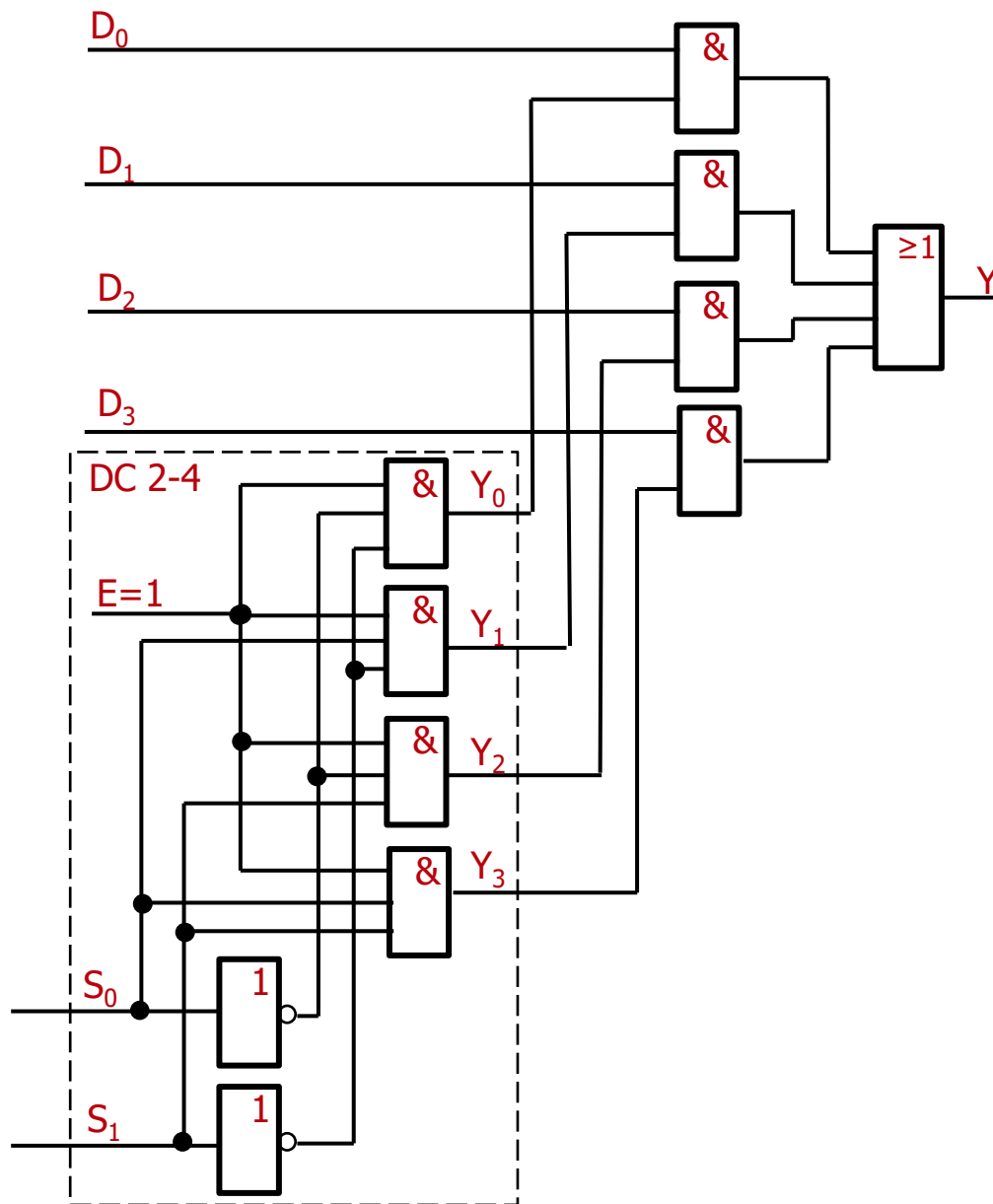
- Použití

- Data selector
- Generátor logických funkcí atd.

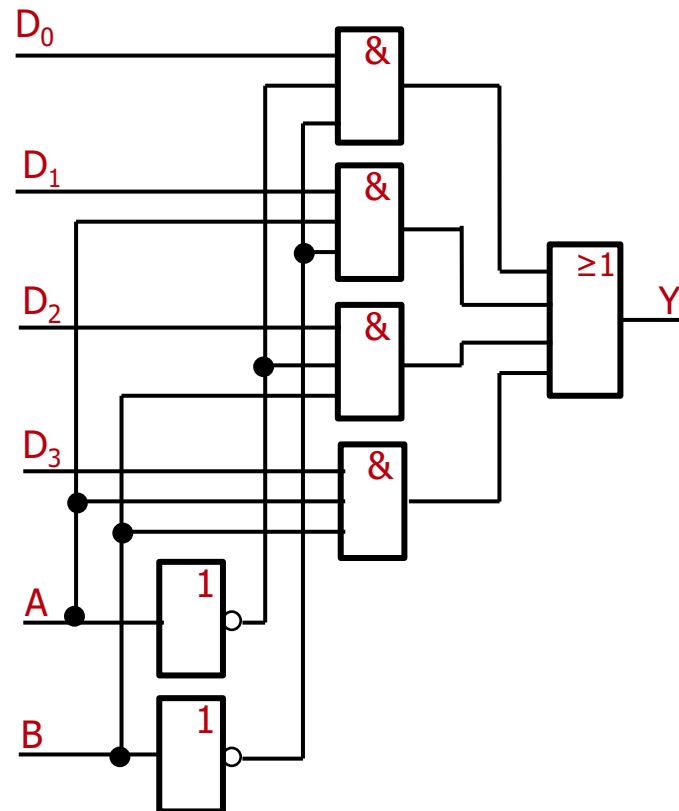
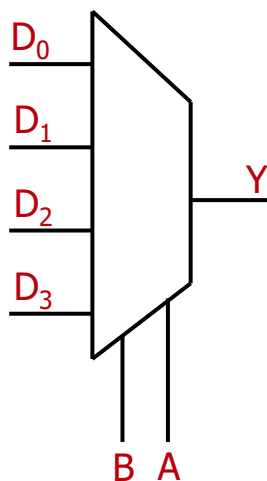
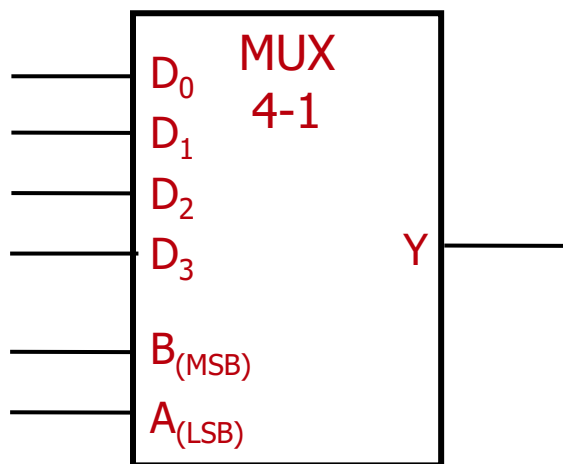
$$Y = \sum_{i=0}^j m_i \cdot D_i$$

- Konstrukce pomocí dekodéru s povolovacím (datovým) vstupem $E=1$

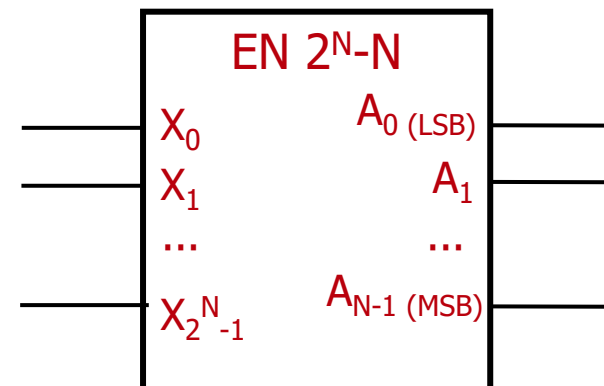

- Logické značky, schéma, výraz
 - Pozor na pořadí (váhy) řídicích vstupů B (MSB), A (LSB)

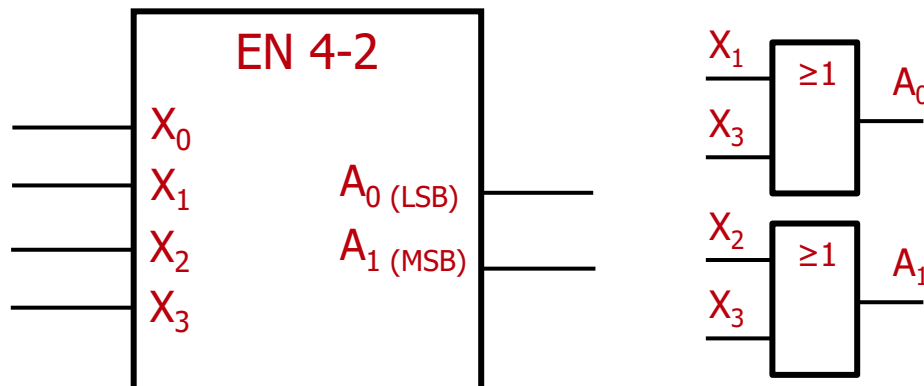
$$Y = \bar{B} \cdot \bar{A} \cdot D_0 + \bar{B} \cdot A \cdot D_1 + B \cdot \bar{A} \cdot D_2 + B \cdot A \cdot D_3$$

- Charakteristika
 - Kodér je kombinační log. síť, která převádí kód „1 z M“, kde $M=2^N$ na N bitový binární kód (číslo aktivního vstupu)
 - Má opačnou funkci k dekodéru
 - Značí se EN 2^N-N
 - Na výstupu je binární kód (číslo) aktivního vstupu (právě jen jeden může být aktivní v daném čase)
 - Pokud nelze zajistit, aby byl vždy jen jeden vstup aktivní, je třeba použít tzv. prioritní kodér (viz dále)
- Použití
 - Převody kódů
 - Kódování
 - Stanovení priority

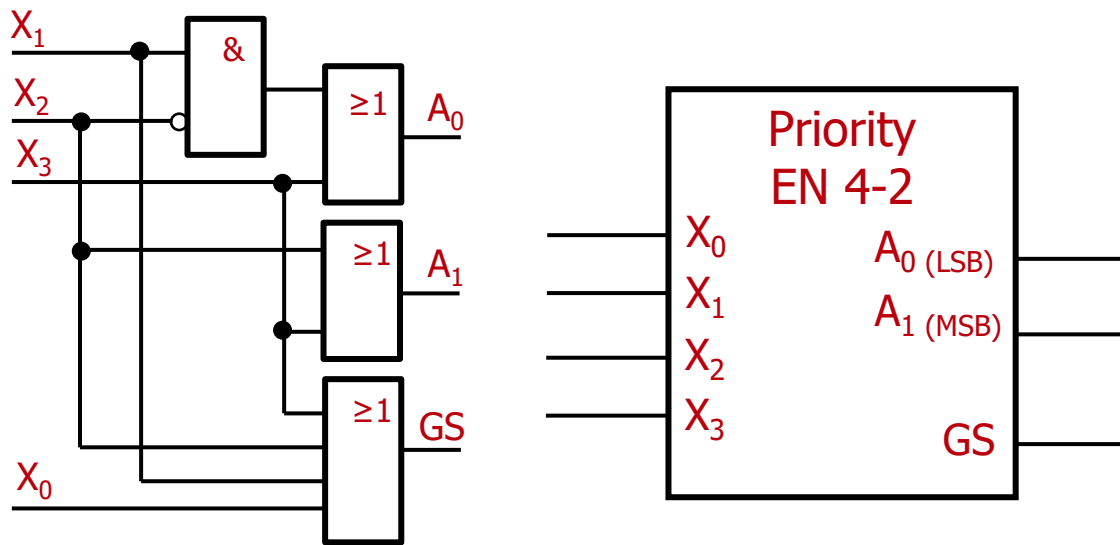
• Příklad

- Funkce je opačná k dekodéru 2-4
- Výstupem je binární číslo odpovídající váze (číslu) aktivního vstupu
- X - (don't care): hodnota není dle definice kodéru platná
- Dle definice může být platná právě jen jedna proměnná – neurčené hodnoty nemohou nastat
- Pokud může být více vstupů aktivních, je třeba tuto situaci ošetřit (detekovat – viz dále)

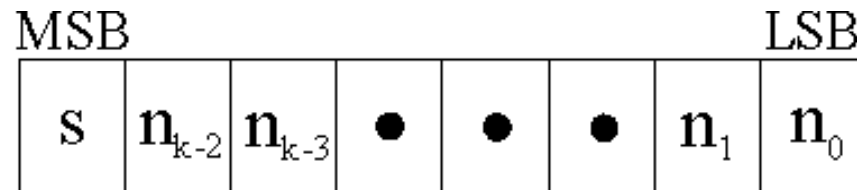
Vstupy				Výstupy	
X_3	X_2	X_1	X_0	A_1	A_0
0	0	0	0	X	X
0	0	0	1	0	0
0	0	1	0	0	1
0	0	1	1	X	X
0	1	0	0	1	0
0	1	0	1	X	X
0	1	1	0	X	X
0	1	1	1	X	X
1	0	0	0	1	1
1	0	0	1	X	X
1	0	1	0	X	X
1	0	1	1	X	X
1	1	0	0	X	X
1	1	0	1	X	X
1	1	1	0	X	X
1	1	1	1	X	X

- Výstupní binární číslo určuje, který ze vstupních signálů s nejvyšší prioritou je aktivní
 - Pokud je více vstupů aktivních, výstupem bude binární číslo toho, který má nejvyšší prioritu
 - A1, A0 – číslo aktivního vstupu s nejvyšší prioritou
 - GS – detekce - jeden či více vstupů je aktivní

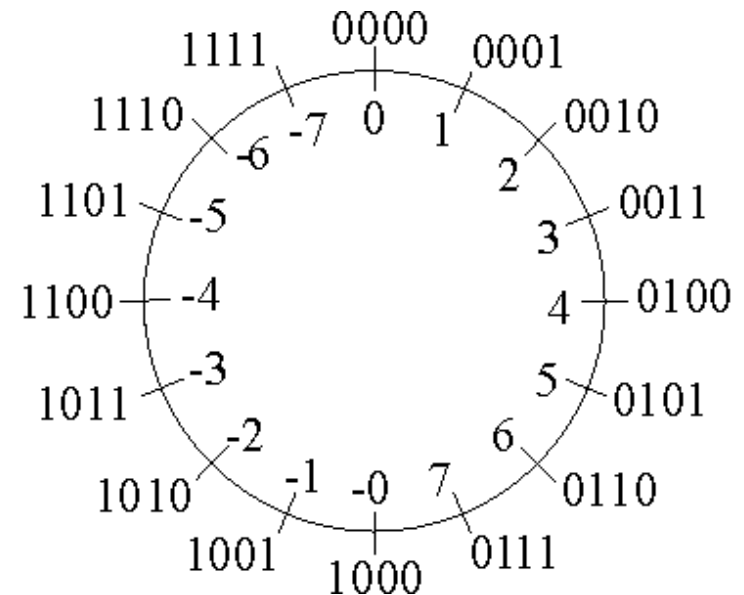
Vstupy				Výstupy		
x_3	x_2	x_1	x_0	A_1	A_0	GS
0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	1	0	0	1
0	0	1	0	0	1	1
0	0	1	1	0	1	1
0	1	0	0	1	0	1
0	1	0	1	1	0	1
0	1	1	0	1	0	1
0	1	1	1	1	0	1
1	0	0	0	1	1	1
1	0	0	1	1	1	1
1	0	1	0	1	1	1
1	0	1	1	1	1	1
1	1	0	0	1	1	1
1	1	0	1	1	1	1
1	1	1	0	1	1	1
1	1	1	1	1	1	1

- Záporná čísla
 - Pro vyjádření čísel záporných je třeba definovat, jak bude příslušné znaménko určeno
 - Číslicový systém si může informaci o znaménku daného čísla pamatovat obecně různým způsobem
 - Typicky se však dodržuje konvence - znaménku se vyhradí jeden bit (nejčastěji MSB) příslušného binárního čísla, které má celkem k bitů, viz:

- Čísla kladná mají ve znaménkovém bitu hodnotou 0
- Čísla záporná mají ve znaménkovém bitu hodnotu 1

- Přirozený (přímý) binární kód
 - Hodnota binárního čísla odpovídá převedené hodnotě čísla dekadického
 - Pokud chceme vyjádřit číslo záporné, prostě jej na místě MSB doplníme znaménkem
- Příklad
 - Binární číslo se znaménkem reprezentované v přirozeném kódu na čtyřech bitech
- Kód má dvě nuly – kladnou a zápornou
 - Tuto situaci je třeba vhodně ošetřit, což komplikuje počítání v tomto kódu

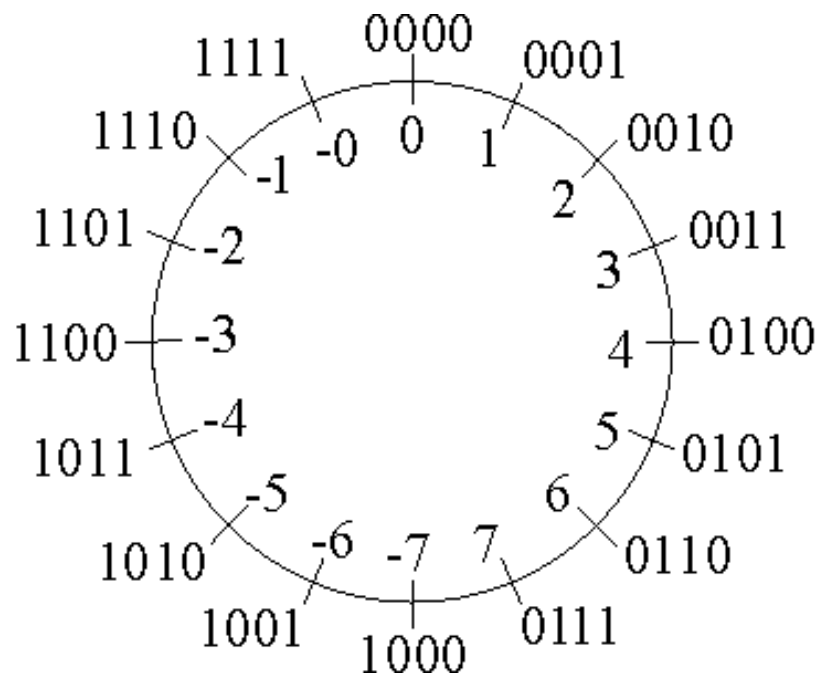
- Doplněk číselné soustavy o základu r
 - Anglicky radix-complement
 - Platí: $[N]_r = r^n - (N)_r$
 - Rozsah zobrazených čísel: $-r^{n-1} \dots r^{n-1} - 1$
- Doplněk číselné soustavy o základu r snížený o 1
 - Anglicky diminished radix-complement
 - Doplněk lze též vyjádřit následovně:

$$[N]_r = r^n - (N)_r = ((r^n - 1) - (N)_r) + 1$$

- Kde $(r^n - 1) - (N)_r$ je doplněk snížený o 1
- Tento krok se často používá jako mezioperace při výpočtu doplňku přičtením jedničky

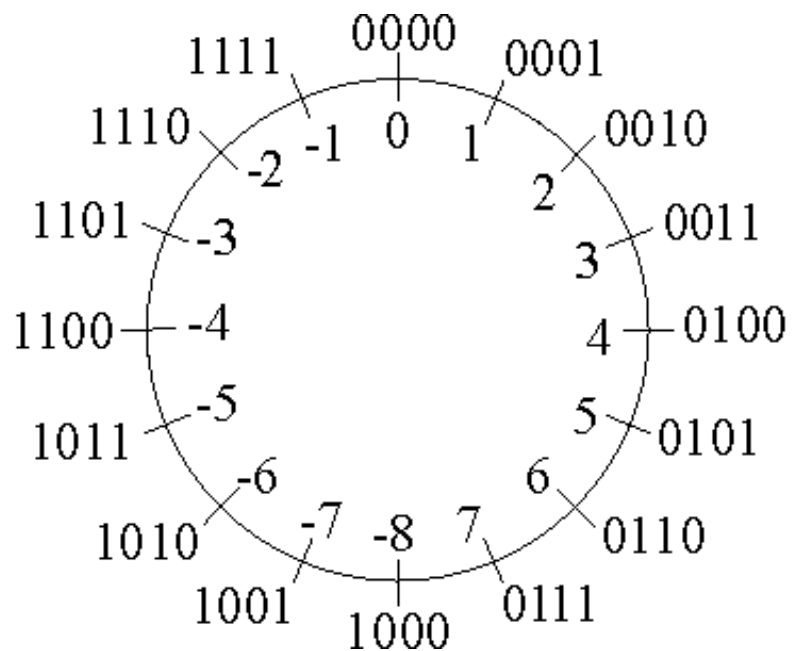
- Jedničkový doplněk (anglicky one's complement)
 - Doplněk číselné soustavy o základu $r = 2$ snížený o 1
 - Lze spočítat prostou negací jednotlivých bitů daného čísla (komplement 1 = 0 a naopak) = odečítání jedničky resp. nuly od jedničky
- Dvojkový doplněk (anglicky two's complement)
 - Doplněk číselné soustavy o základu $r = 2$
 - Lze spočítat spočtením jedničkového doplňku daného čísla a přičtením jedničky
$$\begin{aligned}[0101]_2 &= ((2^4 - 1) - 0101) + 1 \\ &= ((10000 - 1) - 0101) + 1 \\ &= (1111 - 0101) + 1 \\ &= ((1 - 0) \cdot 2^3 + (1 - 1) \cdot 2^2 + (1 - 0) \cdot 2^1 + (1 - 1) \cdot 2^0) + 1 \\ &= (1 \cdot 2^3 + 0 \cdot 2^2 + 1 \cdot 2^1 + 0 \cdot 2^0) + 1 \\ &= (1010) + 1 \\ &= 1011\end{aligned}$$
- Příklad:

- Zobrazení čtyřbitových čísel
 - Kladná i záporná nula
 - Používá se převážně jako mezioperace při počítání dvojkového doplňku
- Příklad
 - Binární číslo se znaménkem reprezentované v jedničkovém doplňku na čtyřech bitech

- Příklad - zobrazení čtyřbitových čísel
 - Nemá dvě nuly
 - Kód je nesymetrický – má o jednu více záporných hodnot než kladných (na sudém počtu čísel nelze zobrazit lichý počet hodnot – čísla kladná, záporná a nula)
 - Nesymetričnost není na závadu při provádění většiny aritmetických operací (kromě speciálního případu násobení dvou nejzápornějších čísel)
 - Lze relativně snadno realizovat logickými obvody
 - Představuje základ aritmetiky většiny číslicových systémů

- Příklad
 - Binární číslo se znaménkem reprezentované ve dvojkovém doplňku na čtyřech bitech

- Aritmetické operace
 - Sčítání, odčítání, násobení a dělení
- Příklad - tabulka součtů dekadických čísel (složitě)

+	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
0	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
3	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
4	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
5	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
6	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
7	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
8	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
9	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18

- Příklad - tabulka násobení dekadických čísel (složitě)

x	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
2	0	2	4	6	8	10	12	14	16	18
3	0	3	6	9	12	15	18	21	24	27
4	0	4	8	12	16	20	24	28	32	36
5	0	5	10	15	20	25	30	35	40	45
6	0	6	12	18	24	30	36	42	48	54
7	0	7	14	21	28	35	42	49	56	63
8	0	8	16	24	32	40	48	56	64	72
9	0	9	18	27	36	45	54	63	72	81

- V případě binárních čísel
 - Jsou definiční tabulky mnohem jednodušší, než pro jiné soustavy

- Sčítání

+	0	1
0	0	1
1	1	(1)0

- Násobení

x	0	1
0	0	0
1	0	1

- Součet dvou jedniček

- Dává hodnotu dva
- V případě dekadických čísel musíme, v případě výsledku většího než devět, provádět tzv. přenos (anglicky Carry)
- U binárních čísel je to stejné, hodnota (1)0 znamená výsledek nula s přenosem do vyššího řádu (do vyššího významového bitu)

$$\begin{array}{r}
 1 \quad 1 \quad 1 \quad \quad 1 \\
 \quad 1 \quad 0 \quad 1 \quad 0 \quad 1 \quad 0 \quad 1 \quad 0 \\
 \quad 1 \quad 1 \quad 1 \quad 0 \quad 1 \quad 1 \quad 0 \quad 0 \\
 \hline
 1 \quad 1 \quad 0 \quad 0 \quad 1 \quad 0 \quad 1 \quad 1 \quad 0
 \end{array}$$

- Popis

- V horním řádku jsou znázorněny přenosy z nižších řádů
- Pod čarou je výsledný součet
- Výsledek má celkem 9 bitů

$$(10101010)_2 = (170)_{10}$$

$$(11101100)_2 = (236)_{10}$$

- Zkouška

$$(110010110)_2 = (406)_{10} = (170 + 236)_{10}$$

- Existují čtyři možnosti součtu dvou čísel se znaménkem
 - $(+) + (+)$
 - $(-) + (+)$
 - $(+) + (-)$
 - $(-) + (-)$
- Platí
 - Pokud máme k dispozici libovolný počet bitů, nemusíme tyto případy rozlišovat
 - Pokud máme k dispozici pevný počet bitů, musíme sledovat, zda u výsledku nedošlo k tzv. přetečení (přeplnění) rozsahu (anglicky overflow)
 - Přetečení může nastat tehdy, jestliže nelze výsledek správně zobrazit na daném počtu bitů

- Mějme:
 - Dvě kladná binární čísla v přirozeném kódu $0011 = (3)_{10}$
- Provedme:
 - Převod na čísla záporná spočtením dvojkového doplňku
 - Hranaté závorky značí reprezentaci ve dvojkovém doplňku
- Máme tedy celkem čtyři čísla:
 - Dvě kladná (MSB=0) $[0011]_2 = 1101 = (-3)_{10}$
 - Dvě záporná (MSB=1) $[0101]_2 = 1011 = (-5)_{10}$
- Platí:
 - U záporných musíme dávat pozor, jak s nimi pracujeme

$$\begin{array}{r}
 (+3) + (+3) \quad (+5) + (+5) \\
 + \quad \begin{array}{|c|c|c|c|} \hline 0 & 0 & 1 & 1 \\ \hline 0 & 0 & 1 & 1 \\ \hline 0 & 1 & 1 & 0 \\ \hline \end{array} \quad + \quad \begin{array}{|c|c|c|c|} \hline 0 & 1 & 0 & 1 \\ \hline 0 & 1 & 0 & 1 \\ \hline 1 & 0 & 1 & 0 \\ \hline \end{array}
 \end{array}$$

- Popis

- Svislou čarou je naznačena skutečnost, že máme k dispozici jen 4 bity
- Čárkovanou čarou je oddělen znaménkový bit

$$(+3) + (+3) = (+6)$$

- Výsledek

$$[1010]_2 = 0110 = (6)_{10}$$

- V prvním případě nám vyšel správný výsledek
- Ve druhém případě nám při sčítání dvou kladných čísel vyšlo číslo záporné -6 (MSB = 1)

$$(+5) + (+5) = (+10)$$

- Zkouška

- Výsledek převedme na kladné číslo nalezením dvojkového doplňku
- Zapamatujme si znaménko původního výsledku
- Doplníme k výsledku převodu
- Výsledek je nesprávný
 - Došlo k přetečení - výsledek je mimo rozsah zobrazení čtyřbitových čísel ve dvojkovém doplňku

$$(-8)..(+7)$$

$$(-3) + (-3)$$

$$(-5) + (-5)$$

$$\begin{array}{r|cccc}
 & 1 & 1 & 0 & 1 \\
 + & 1 & 1 & 0 & 1 \\
 \hline
 1 & 1 & 0 & 1 & 0
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r|cccc}
 & 1 & 0 & 1 & 1 \\
 + & 1 & 0 & 1 & 1 \\
 \hline
 1 & 0 & 1 & 1 & 0
 \end{array}$$

- Popis

- Při výpočtu sumy zahazujeme případný přenos mimo zobrazení (carry nás nyní nezajímá – nelze zobrazit)

- Výsledek

- V prvním případě nám vyšel správný výsledek
- Ve druhém případě vidíme, že při sčítání dvou záporných čísel vyšlo číslo kladné +6 => došlo k přetečení
- Výsledek je mimo rozsah zobrazení čtyřbitových čísel reprezentovaných ve dvojkovém doplňku

$$(-3) + (-3) = (-6)$$

$$(-5) + (-5) = (-10)$$

$$(-8)..(+7)$$

$$(+5) + (-3)$$

	0		1	0	1
+	1		1	0	1
	1		0	1	0

$$(+3) + (-5)$$

	0		0	1	1
+	1		0	1	1
	1		1	1	0

- Popis

- V prvním případě nám vyšel správný výsledek

$$(+5) + (-3) = (+2)$$

- Ve druhém si pro kontrolu převedme výsledek na číslo kladné

$$[1\ 1\ 1\ 0]_2 = 0010 = (2)_{10}$$

- Vidíme, že i druhý výsledek je správný

$$(+3) + (-5) = (-2)$$

$$(-5) + (+3)$$

$$\begin{array}{r|c|c|c|c} & 1 & 0 & 1 & 1 \\ + & 0 & 0 & 1 & 1 \\ \hline 1 & 1 & 1 & 1 & 0 \end{array}$$

$$(-5) + (+3) = (-2)$$

$$(-3) + (+5)$$

$$\begin{array}{r|c|c|c|c} & 1 & 1 & 0 & 1 \\ + & 0 & 1 & 0 & 1 \\ \hline 1 & 0 & 0 & 1 & 0 \end{array}$$

$$(-3) + (+5) = (+2)$$

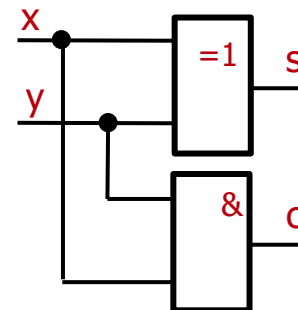
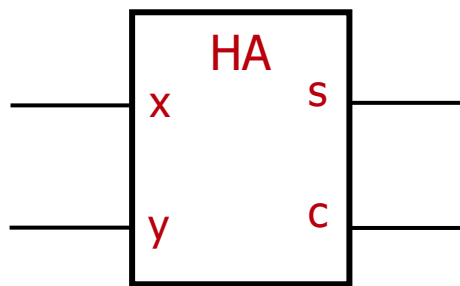
- V obou případech nám opět vyšly správné výsledky

Součet	Znaménko	Přenos	Přetečení	Podmínka
$(+X) + (+Y)$	0	0	0	$(X + Y) \leq 2^{n-1} - 1$
	1	0	1	$(X + Y) > 2^{n-1} - 1$
$(-X) + (-Y)$	1	1	0	$-(X + Y) \geq -2^{n-1}$
	0	1	1	$-(X + Y) < -2^{n-1}$
$(+X) + (-Y)$	0	1	0	$X \leq Y$
$(-X) + (+Y)$	1	0	0	$X > Y$

- Při operacích typu $(+) + (+)$ a $(-) + (-)$ může dojít k přetečení v případě, že se výsledek dostane mimo rozsah zobrazení daný počtem platných bitů
- Při operacích typu $(-) + (+)$ a $(+) + (-)$ k přetečení dojít nemůže
- Poznámka
 - Ve většině počítačů se přetečení detekuje příslušným logickým obvodem a uschovává se. V případě, že se přetečení nedetekuje, je na programátorovi, aby zkontroloval, zda nedošlo k přetečení (porovnáním znamének operandů a výsledku)

- Poloviční sčítačka (Half Adder - HA)
 - Nemá vstup carry (přenos z nižšího řádu)
 - Výraz pro sumu
$$s = \bar{x} \cdot y + x \cdot \bar{y} = y \oplus x$$
 - Výraz pro přenos do vyššího řádu carry $c = x \cdot y$
 - Pravdivostní tabulka
 - Logická značka
 - Logické schéma

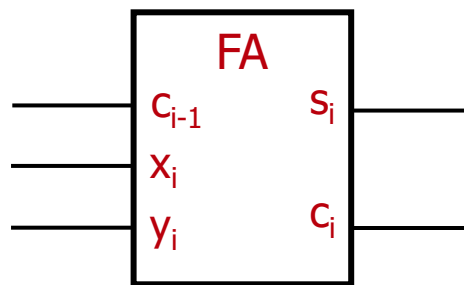
x	y	c	s
0	0	0	0
0	1	0	1
1	0	0	1
1	1	1	0

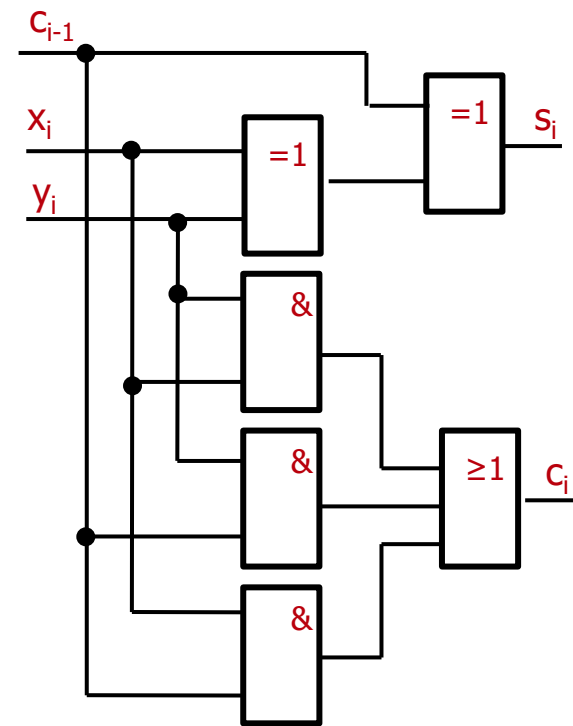
- Úplná sčítačka (Full Adder - FA)
 - Vstup c_{i-1} (carry in - přenos z nižšího řádu)
 - Výraz pro sumu
 - Výraz pro c_i (carry out - přenos do vyššího řádu)

$$\begin{aligned}
 s_i &= \bar{y}_i \cdot \bar{x}_i \cdot c_{i-1} + \bar{y}_i \cdot x_i \cdot \bar{c}_{i-1} + y_i \cdot \bar{x}_i \cdot \bar{c}_{i-1} + y_i \cdot x_i \cdot c_{i-1} \\
 &= \bar{y}_i \cdot (\bar{x}_i \cdot c_{i-1} + x_i \cdot \bar{c}_{i-1}) + y_i \cdot (\bar{x}_i \cdot \bar{c}_{i-1} + x_i \cdot c_{i-1}) \\
 &= \bar{y}_i \cdot (x_i \oplus c_{i-1}) + y_i \cdot \overline{(x_i \oplus c_{i-1})} \\
 &= y_i \oplus x_i \oplus c_{i-1}
 \end{aligned}$$

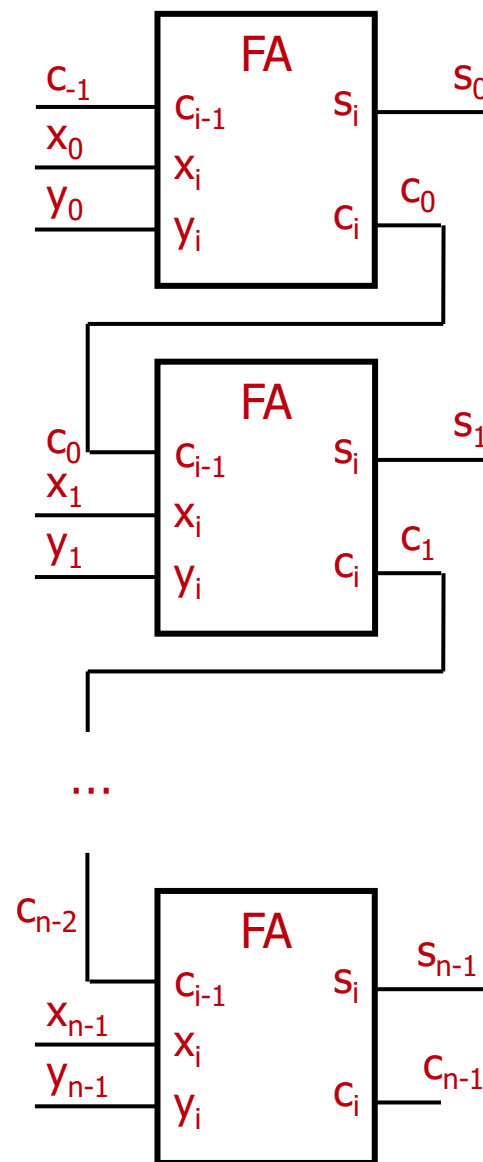
$$c_i = x_i \cdot y_i + x_i \cdot c_{i-1} + y_i \cdot c_{i-1}$$

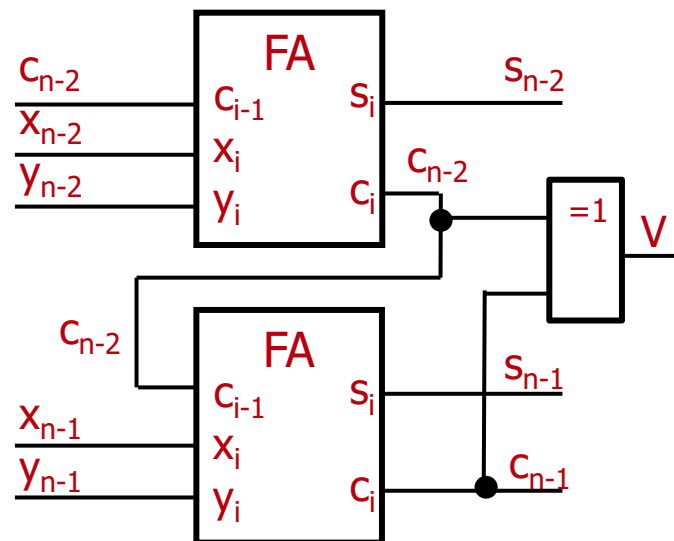
c_{i-1}	x_i	y_i	s_i	c_i
0	0	0	0	0
0	0	1	1	0
0	1	0	1	0
0	1	1	0	1
1	0	0	1	0
1	0	1	0	1
1	1	0	0	1
1	1	1	1	1

- Vícebitová sčítačka
 - Kaskádní zapojení jednobitových sčítaček
 - Anglicky „ripple carry“ (přenos se šíří jednotlivými FA)
 - Carry musí procházet (propagate) přes všechny stupně sčítačky
 - Cenově výhodné řešení
 - Pomalé - zpoždění je úměrné počtu bitů
- Urychlení
 - Paralelní struktura
 - Se zrychleným přenosem (Carry Look Ahead) atd.

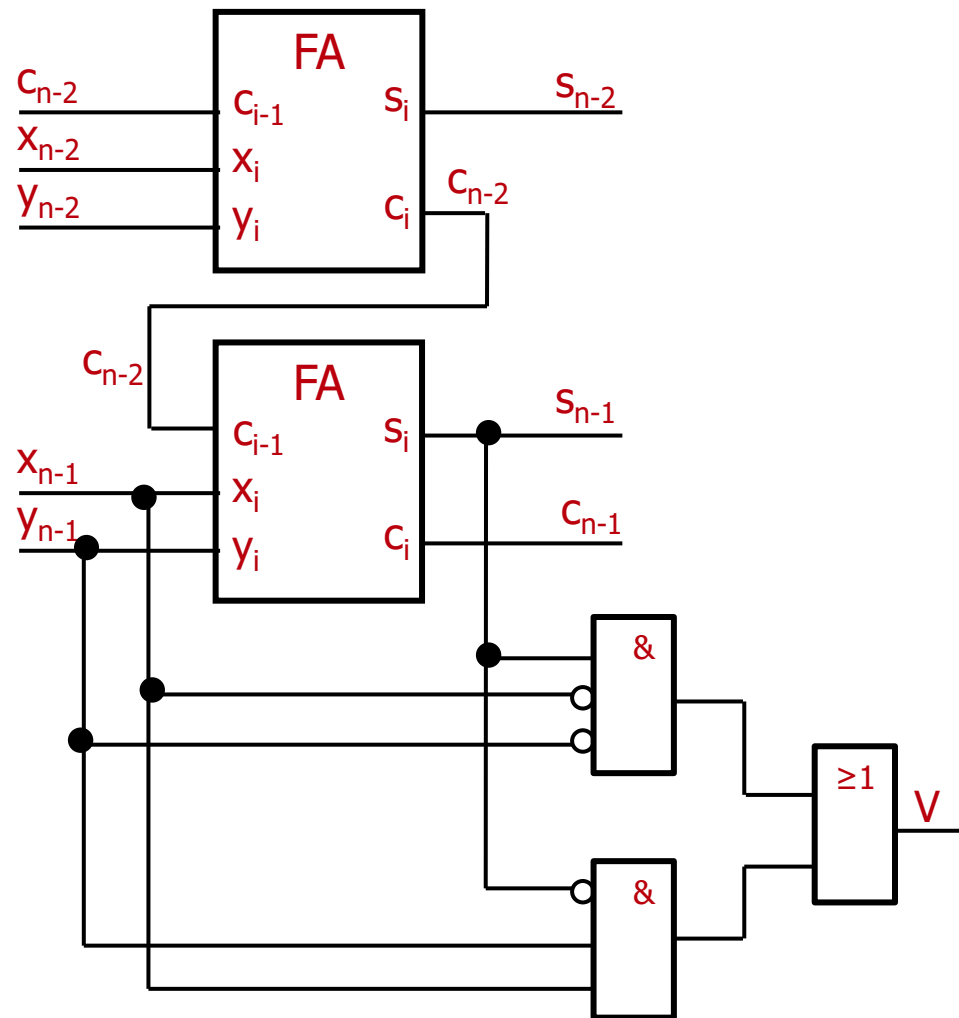

- Detekce přetečení (overflow) na základě shody přenosu do a ze znaménkového bitu
- Poznámka
 - Předpokládáme, že čísla jsou reprezentována ve dvojkovém doplňku
- Tabulka shrnující stav po provedení součtu dvou operandů

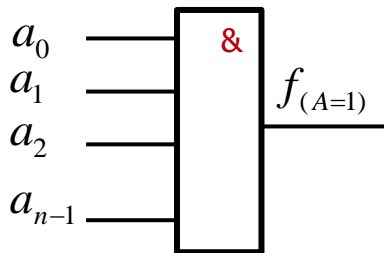
Součet	Znaménko	Přenos	Přetečení	Podmínka
$(+X) + (+Y)$	0	0	0	$(X + Y) \leq 2^{n-1} - 1$
	1	0	1	$(X + Y) > 2^{n-1} - 1$
$(-X) + (-Y)$	1	1	0	$-(X + Y) \geq -2^{n-1}$
	0	1	1	$-(X + Y) < -2^{n-1}$
$(+X) + (-Y)$	0	1	0	$X \leq Y$
$(-X) + (+Y)$	1	0	0	$X > Y$

- Detekce přetečení na základě porovnání znaménkových bitů sčítanců a výsledku součtu
 - Součet kladných, resp. záporných, operandů nemůže být záporný, resp. kladný
- Poznámka
 - Předpokládáme, že čísla jsou reprezentována ve dvojkovém doplňku

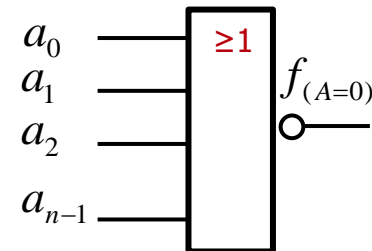
- Test na jedničkovou hodnotu
 - Pokud jsou všechny bity vstupního vektoru rovny log. 1, pak je výstup roven log. 1

$$f_{(A=1)} = a_0 \cdot \dots \cdot a_{n-1}$$

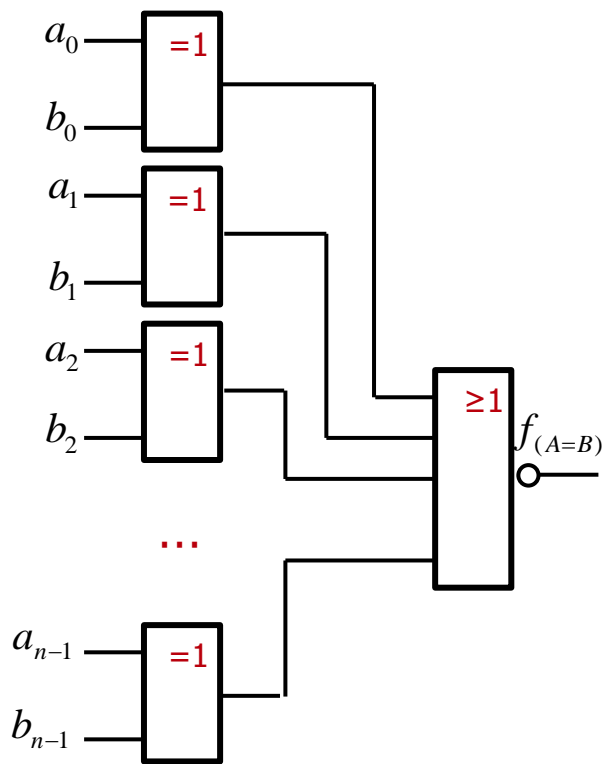
- Test na nulovou hodnotu
 - Pokud jsou všechny bity vstupního vektoru rovny log. 0, pak je výstup roven log. 1

$$\begin{aligned} f_{(A=0)} &= \overline{a_0} \cdot \overline{a_1} \cdot \dots \cdot \overline{a_{n-1}} \\ &= \overline{a_0 + \dots + a_{n-1}} \end{aligned}$$

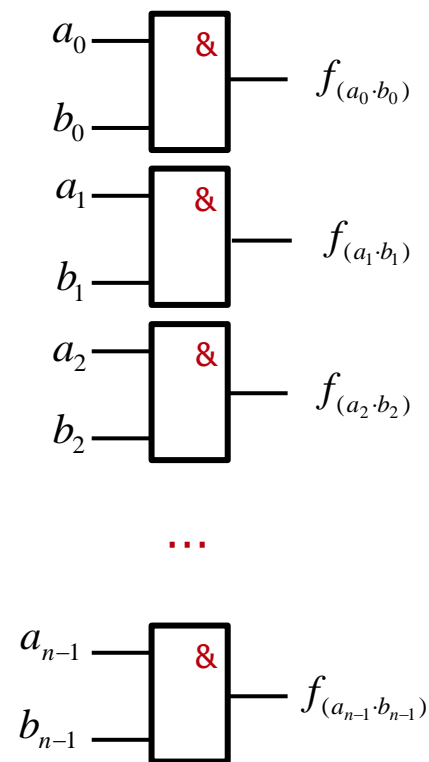

- Test na shodu
 - Porovnání dvou N-bitových vektorů

$$f_{(A=B)} = \overline{a_0 \oplus b_0 + \dots + a_{n-1} \oplus b_{n-1}}$$

- N-bitové logické operace
 - Provádí se bit po bitu
 - Příklad N-bitový AND

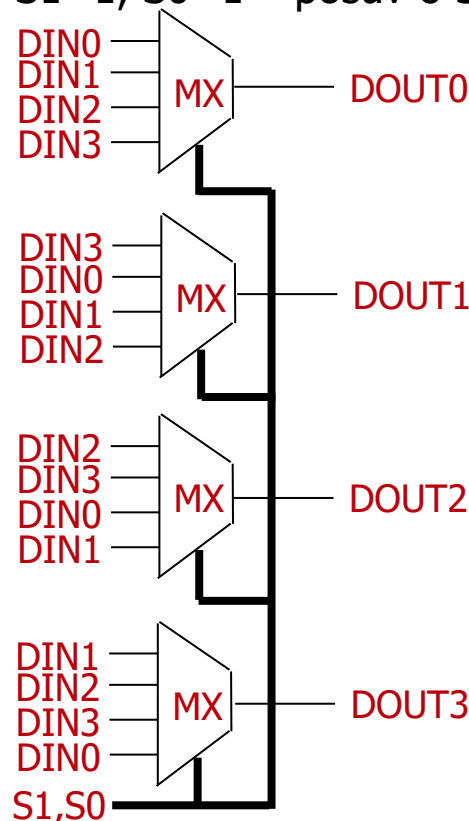
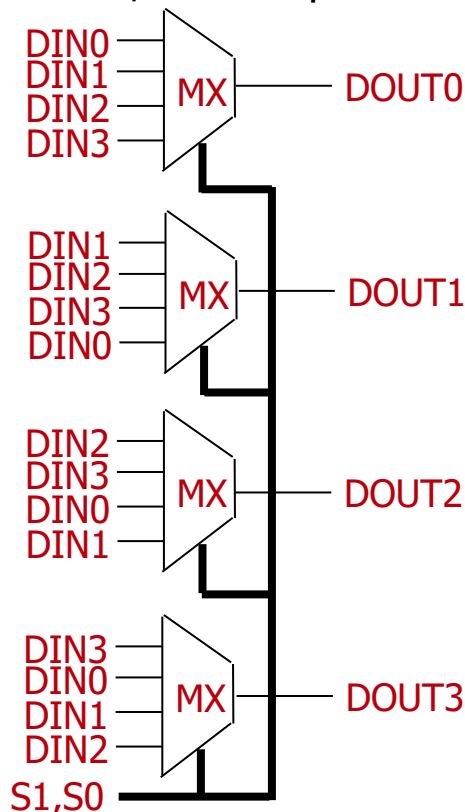
- Relace

- C – přenos (carry)
- Z – nula (zero)
- N – záporné (negative)
- V – přetečení (overflow)

Relace	Bez znaménka	Se znaménkem
$A = B$	Z	Z
$A \neq B$	\bar{Z}	\bar{Z}
$A < B$	$\overline{C + Z}$	$\overline{(N \oplus V) + Z}$
$A > B$	\bar{C}	$(N \oplus V)$
$A \leq B$	C	$\overline{(N \oplus V)}$
$A \geq B$	$\bar{C} + Z$	$(N \oplus V) + Z$

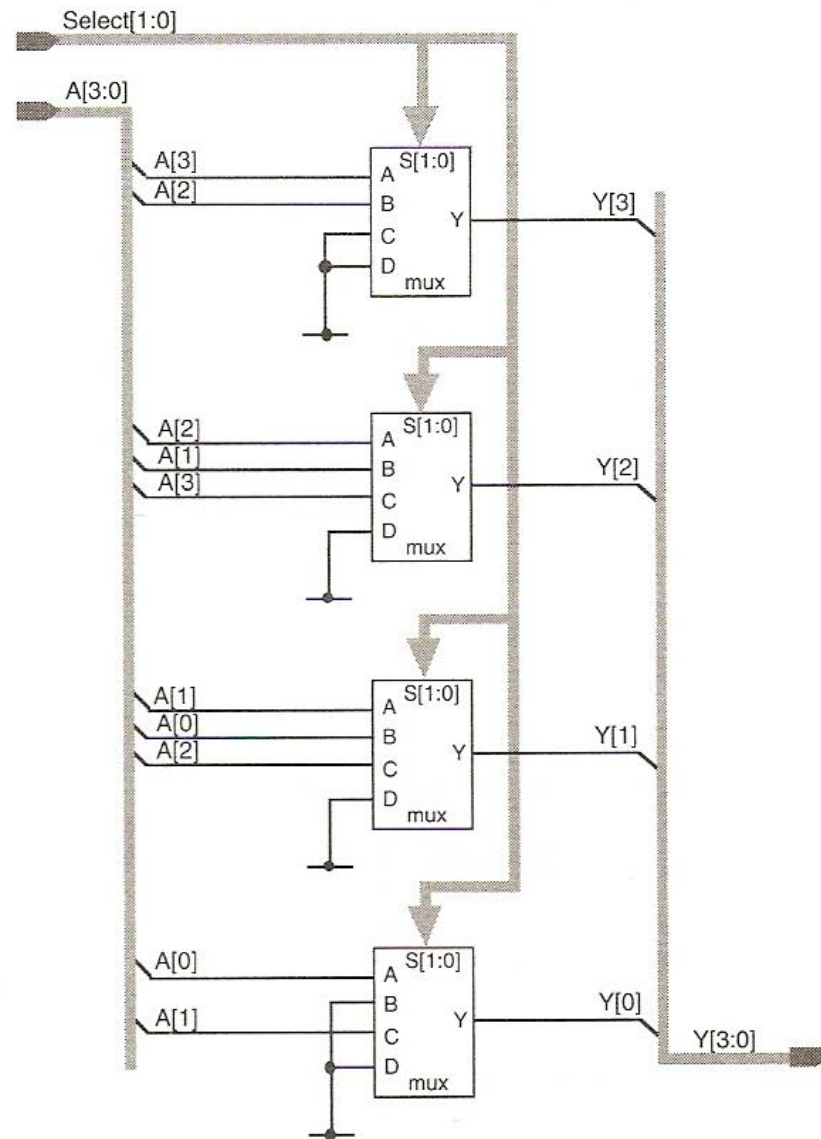
- Posuvy a rotace
- Logický posuv vlevo
 - SLL - Shift Left Logical
 - $LSB \leftarrow 0$
 - Např.: $SLL(1011) = 0110$
- Aritmetický posuv vlevo
 - SLA - Shift Left Arithmetic
 - $LSB \leftarrow 0$
 - Např.: $SLA(1011) = 0110$
- Rotace vlevo
 - ROL - Rotate Left
 - $LSB \leftarrow MSB$
 - Např.: $ROL(1011) = 0111$
- Logický posuv vpravo
 - SRL - Shift Right Logical
 - $0 \rightarrow MSB$
 - Např.: $SRL(1011) = 0101$
- Aritmetický posuv vpravo
 - SRA - Shift Right Arithmetic
 - $MSB \rightarrow MSB$ (šíření znaménka)
 - Např.: $SRA(1011) = 1101$
- Rotace vpravo
 - ROR - Rotate Right
 - $LSB \rightarrow MSB$
 - Např.: $ROR(1011) = 1101$

- Válcový posouvač - N-bitů v jednom kroku (barrel shifter)
- Rotace vpravo v jednom kroku
 - $S1=0, S0=0$ – posuv o 0 bitů vpravo
 - $S1=0, S0=1$ – posuv o 1 bit vpravo
 - $S1=1, S0=0$ – posuv o 2 bity vpravo
 - $S1=1, S0=1$ – posuv o 3 bity vpravo
- Rotace vlevo v jednom kroku
 - $S1=0, S0=0$ – posuv o 0 bitů vlevo
 - $S1=0, S0=1$ – posuv o 1 bit vlevo
 - $S1=1, S0=0$ – posuv o 2 bity vlevo
 - $S1=1, S0=1$ – posuv o 3 bity vlevo

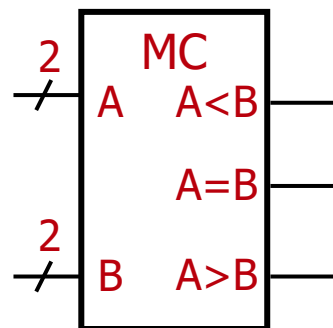
- Posouvač – 1 bit v jednom kroku
 - SLL - Shift Logical Left
 - SRL - Shift Logical Right

Select	Operace
00	$Y \leftarrow A$
01	$Y \leftarrow \text{SLL}(A)$
10	$Y \leftarrow \text{SRL}(A)$
11	$Y \leftarrow 0$

[D.J Smith: „HDL Chip Design“]

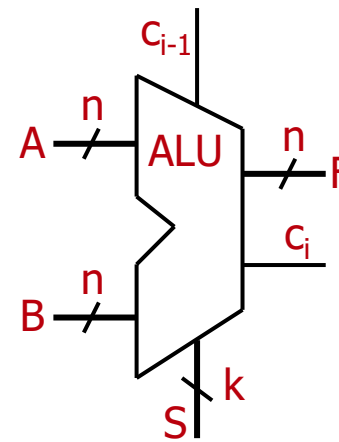
- Komparátor (magnitude comparator)
- Příklad 2bitového komparátoru
 - Porovnání hodnot vstupních dvoubitových operandů A a B
- Poznámka:
 - Porovnávat operandy lze též např. pomocí sčítačky přičtením záporného operandu a testováním hodnoty výsledku:
 - Výsledek operace $(A-B)=0 \Rightarrow A=B$
 - Znaménko výsledku operace $(A-B)=1 \Rightarrow A<B$

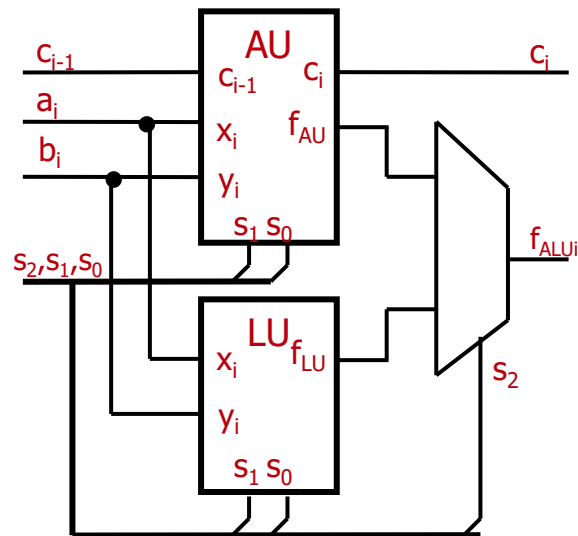
a_1	a_0	b_1	b_0	$A<B$	$A=B$	$A>B$
0	0	0	0	0	1	0
0	0	0	1	1	0	0
0	0	1	0	1	0	0
0	0	1	1	1	0	0
0	1	0	0	0	0	1
0	1	0	1	0	1	0
0	1	1	0	1	0	0
0	1	1	1	1	0	0
1	0	0	0	0	0	1
1	0	0	1	0	0	1
1	0	1	0	0	1	0
1	0	1	1	1	0	0
1	1	0	0	0	0	1
1	1	0	1	0	0	1
1	1	1	0	0	0	1
1	1	1	1	0	1	0

- Arithmetic Logic Unit
 - Základní stavební komponenta počítačů
- Příklad návrhu
 - Dva N-bitové operandy A a B
 - K-bitový vektor S, který vybírá operaci nad operandy A a B
- Funkční tabulka
- Logická značka

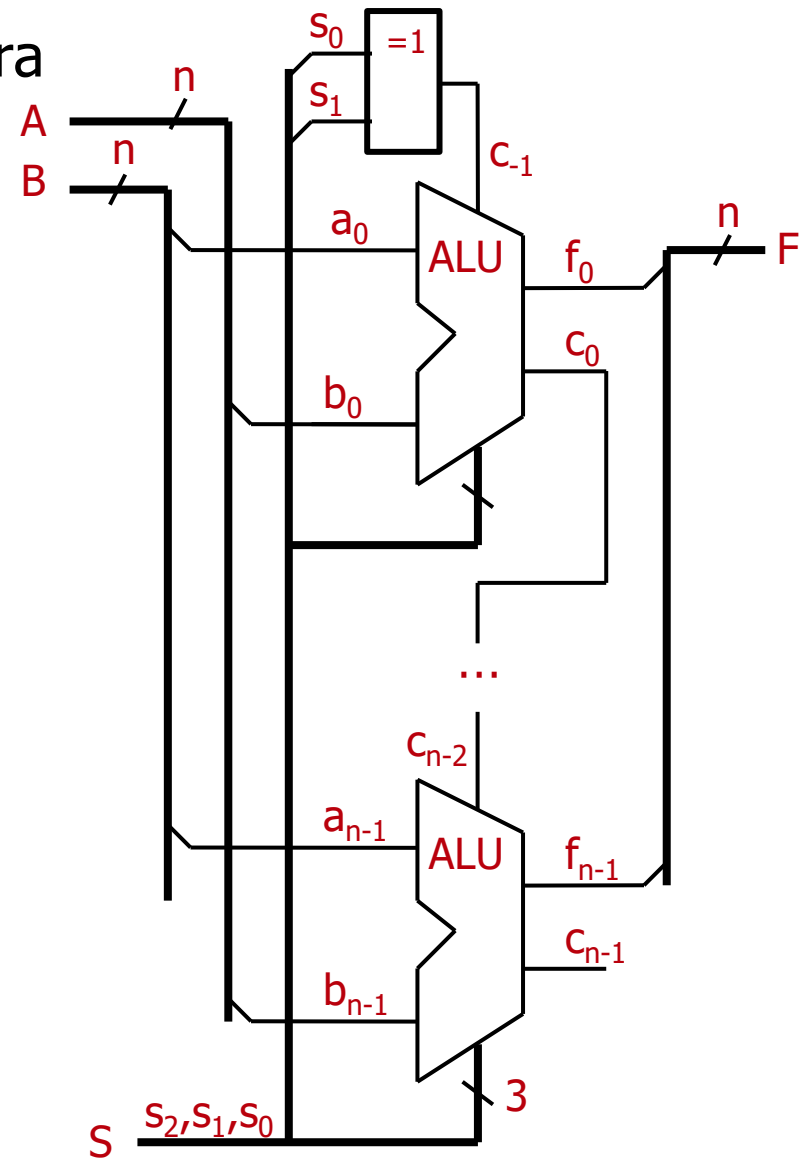
s_2	s_1	s_0	Funkce	Popis
0	0	0	$F=A+B$	Součet (Add)
0	0	1	$F=A-B$	Rozdíl (Subtract)
0	1	0	$F=A+1$	Přičtení jedničky (Increment)
0	1	1	$F=A-1$	Odečtení jedničky (Decrement)
1	0	0	$F=A \text{ AND } B$	Logický součin
1	0	1	$F=A \text{ OR } B$	Logický součet
1	1	0	$F=\text{NOT}(A)$	Negace
1	1	1	$F=A \text{ XOR } B$	Nonekvivalence

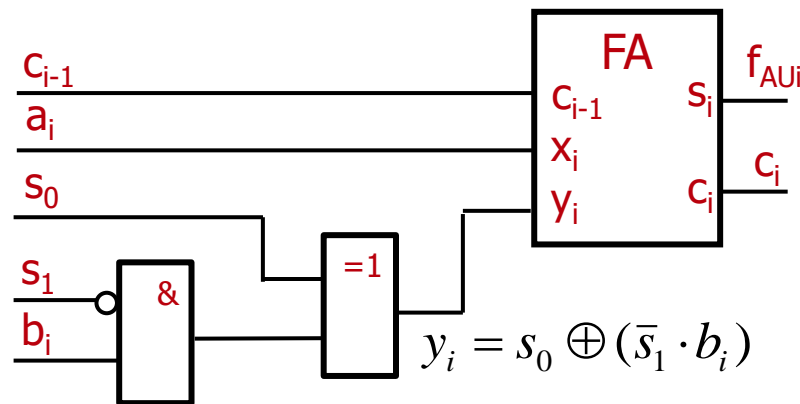
- Při návrhu budeme postupovat shora dolů
 - N-bitovou ALU sestavíme z N 1bitových ALU
 - AU – aritmetická jednotka
 - AL – logická jednotka

- Poznámka: Carry in do nejnižšího řádu ALU (c_{-1}) se generuje pomocí log. členu XOR, viz následující slajd

- Jednobitová aritm. jednotka. (AU)
 - Odčítání = přičítání dvojkového doplňku (Subtract, Decrement)
 - Dvojkový doplněk = jedničkový doplněk (negace všech bitů) + 1
 - Bitová negace se realizuje členem XOR
 - Přičítání +1 = carry in ($c_{-1}=1$)

$$F = A - B = A + [B]_2$$

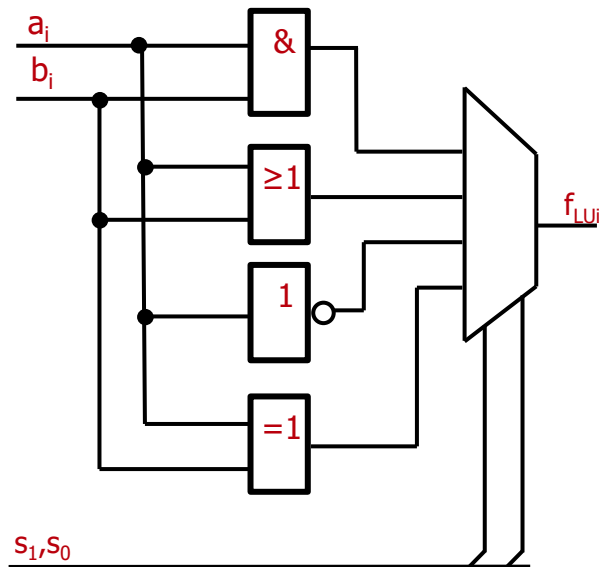
$$= A + (\bar{b}_{n-1} \dots \bar{b}_0) + 1$$

$$F = A - 1 = A + (-1)$$

$$= A + [0 \dots 1]_2 = A + (1 \dots 1) + 0$$

s_1	s_0	b_i	y_i	c_{-1}	Funkce	Popis
0	0	0	$0=b_i$	0	$F=A+B$	Add ($A+B+0$)
0	0	1	$1=b_i$	0		
0	1	0	$1=b'_i$	1	$F=A+[B]_2$	Subtract ($A-B=A + \text{dvojkový doplněk } B = A + (\text{not } B) + 1$)
0	1	1	$0=b'_i$	1		
1	0	0	0	1	$F=A+1$	Increment ($A+0+1$)
1	0	1	0	1		
1	1	0	1	0	$F=A+[1]_2$	Decrement ($A-1=A + \text{dvojkový doplněk } (+1) = A + (\text{not } 1 + 1) + 0$)
1	1	1	1	0		

- Jednabitová logická jednotka (LU)
 - Pravdivostní tabulka
 - Logické schéma s multiplexorem

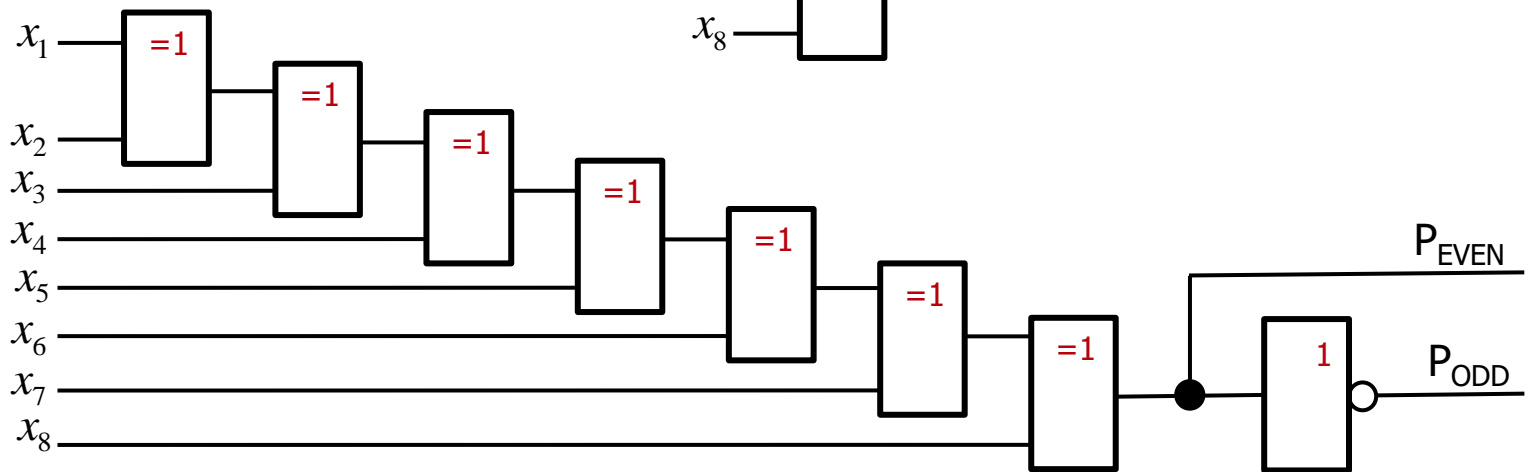
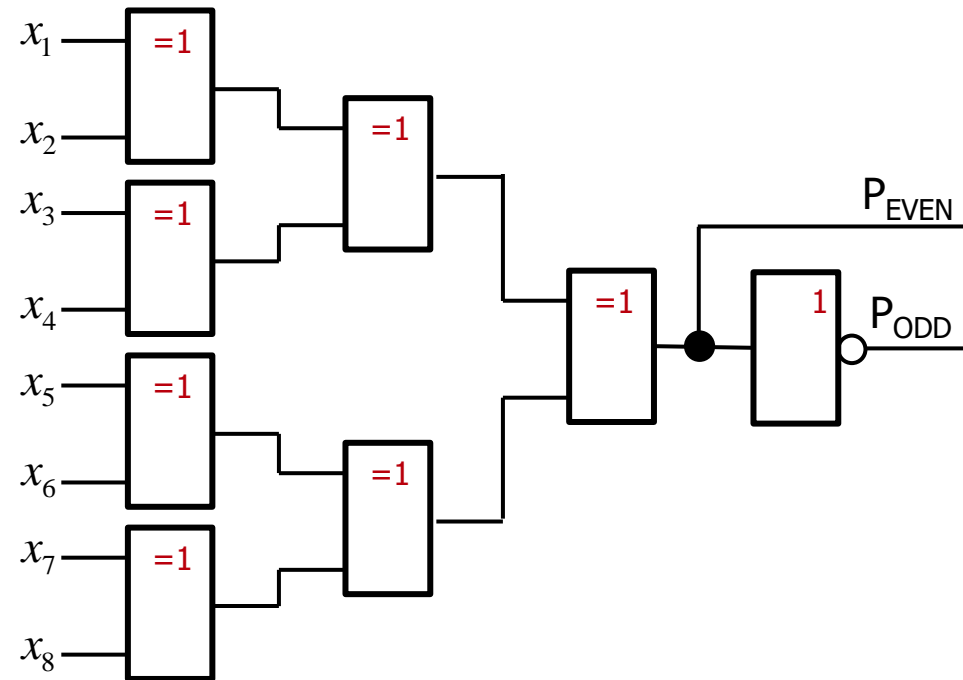

s_1	s_0	a_i	b_i	f_{LUi}	Funkce
0	0	0	0	0	F=A AND B
0	0	0	1	0	
0	0	1	0	0	
0	0	1	1	1	F=A OR B
0	1	0	0	0	
0	1	0	1	1	
0	1	1	0	1	F=NOT(A)
0	1	1	1	1	
1	0	0	0	1	
1	0	0	1	1	F=A XOR B
1	0	1	0	0	
1	0	1	1	0	
1	1	0	0	0	F=A XOR B
1	1	0	1	1	
1	1	1	0	1	
1	1	1	1	0	

- Určuje zda sudý, resp. lichý počet vstupních proměnných nabývá hodnoty log. 1
 - Sudá – doplnění počtu jedničkových bitů na sudé číslo
 - Lichá – doplnění počtu jedničkových bitů na liché číslo
- Použití
 - Zabezpečení informace
- Příklad zabezpečení BCD kódu lichou paritou
 - Počet jedniček (BCD kód + paritní bit) je lichý

#	BCD				Lichá parita
0	0	0	0	0	1
1	0	0	0	1	0
2	0	0	1	0	0
3	0	0	1	1	1
4	0	1	0	0	0
5	0	1	0	1	1
6	0	1	1	0	1
7	0	1	1	1	0
8	1	0	0	0	0
9	1	0	0	1	1

- Příklad generátoru parity
 - Stromovou strukturou
 - Kaskádní strukturou
- Lichá parita P_{ODD} je negací sudé parity P_{EVEN}

$$P_{ODD}(x_1, \dots, x_8) = x_1 \oplus x_2 \oplus x_3 \oplus x_4 \oplus x_5 \oplus x_6 \oplus x_7 \oplus x_8$$